

PADOMJU DEMOKRATIJAS SPĒKS

12. martā — PSRS Augstākās Padomes vēlēšanas. Šī diena ieles vēsturē kā padomju demokrātijas jauna uzvara.

Padomju demokrācija — vispilnīgākā, vispatiesākā, visaugstākā tipa demokrācija pasaulē. Mūsu valsts augstākā orgāna vēlēšanas ir viens no visspilgtākajiem šīs demokrātijas izpaudumiem. Enot pie vēlēšanu urnām, miljoni cilvēku, visa tauta izsaka savu patieso gribu, pašī tieši piedalās valsts pārvaldē. Partijas un padomju darbinieki, stachanovieši un kolchozu lauku pirmindnieki, skolotāji un rakstnieki, vīrieši un sievietes, komunisti un bezpartejiskie — socialistiskās sabiedrības locekļi — sapulcējoties uz sēdēm Kremļa zālē, nosaka savas milzīgās valsts politiku visās dzīves celtniecības nozarēs. Kur vēl citur cilvēkiem ir tādas tiesības un iespējas pašiem nosacīt savas turpmākās gaitas, pašiem veidot savu un savas valsts laimi?

1936. gadā ziņojumā par PSRS Konstitūcijas projektu, atbildēdams jaunā pamatlūkuma buržuāziskajiem kritiķiem, biedrs Staļins teica: «Runā par demokrātijā. Bet kas ir demokrācija? Demokrācija kapitalistiskajās valstīs, kur ir antagonistiskās šķiras, galu galā ir demokrācija stiprajām, demokrācija mantīgo mazākumam. Demokrācija PSRS, gluži otrādi, ir demokrācija darba ļaudīm, t. i. demokrācija visiem.»

Demokrācija Amerikas Savienotajās valstīs ir demokrācija tūkstošiem amerikāņiem, kuriem pieder bankas un raktuves, dzelzceļi un fabrikas, debesskrāpji un plantācijas. Darba ļaudis masām šī demokrācija var nodrošināt tikai bezdarbu, paņoebes, cietumu. Ne velti pat tāds buržuāzisks politiķis kā Henrijs Volless, noraugoties «raganu medībās», ko rīko bēdīgi slavenā pretamerikaniskās darbības izmeklēšanas komisija, komunistu vajāšanās un neģeru linčošanās, spļests izsaukties: «Vai tā ir tā brīvība, kurai manī mēģina ticēt pirms četrdesmit gadiem!»

Francijā demokrācija ir divi simti piecdesmit ģimenēm, kuru rokās atrodas visas nacionālās bagātības, Blumam un Zilam Mokam, de Gollam un citiem franču tautas nodevējiem; tās trūkst ogriņiem un pretestības kustības dalībniekiem, vindariem un progresīvās literatūras pārstāvjiem.

Amerikā pagājušajā gadā tika nolincots neģeris Mallards par to, ka viņš iedrošinājās piedalīties vēlēšanās; to pašu viņi būtu izdarījuši ar Linkolnu, kas cīnījās par neģeru verdzības atcelšanu un lika pamatus Amerikas demokrātijai, — ja vien viņš šodien būtu dzīvs. Francijā pagājušajā gadā atņēma pilsoņa tiesības Lui Aragonam; viņi nekautrētos tās atņemt arī Anatolam Fransam un Romēnam Rolanam, ja vien tie šodien vēl dzīvotu.

Buržuāziskā demokrācija, nespējama rast izeju no pretrunām, kurās tā nonākusi, arvien vairāk un noteiktāk pārvēršas fašismā, neģēlīgi minot zem kājām pašas kādreiz pasludinātos principus.

Padomju demokrācija, atbrīvojusi cilvēku no eksploatacijas un atraisījusi miljonu masu iniciatīvu, arvien drošāk un noteiktāk iet pretī cilvēces ilgu mērķim — komunismam.

Padomju demokrātijas milzīgie sasniegumi iedvesmo tautas demokrātijas zemju darba ļaudis jaunās dzīves celtniecībā. Balstoties uz Padomju valsts pieredzi un saņemot tās nesavtīgo palīdzību, šīs zemes sekmīgi attīsta savu tautas saimniecību, ceļ savu iedzīvotāju materiālo un kultūras līmeni, nesatricināmi iet pa socialismu ceļu.

Padomju demokrātijas priekšrocības iedvesmo buržuāzisko un koloniālo zemju tautas uz cīņu par atbrīvošanos no kapitalistiskās verdzības. Visu zemju darba ļaudis skati vērsti uz mums, kur vienkārtais cilvēks, vienai, kādai profesijai, kādai tautai vai kādai rasei piederēdams, pacelts nekad nebijušā godā, cieņā un slavē.

Pirms četriem gadiem vēlēdot otrā sasaukuma Augstākās Padomes deputatus, mēs balsojām par grandiozu dzīves atjaunošanas un celtniecības programmu. Tā bija biedra Staļina — mūsu pirmā deputātu kandidāta — un visa komunistu un bezpartejisko bloku priekšvēlēšanu platforma. Šodien mēs varam teikt, ka šī platforma ir realizēta dzīvē. Četros gados esam novākuši daudz kara atstātās drupas, esam daudz cēlušī un veikušī pasākumus, kas mūsu dzīvi padarījuši vēl pilnīgāku un bagātāku. Rūpniecības produkcija pārsniegusi pirmkārt līmeni, paplašinājusies sējumu platība un augusi tirumu ražība, tālāk attīstījusies tehnika un uzplaukusi kultūra.

Gatavošanās priekšā stāvošajām vēlēšanām radījusi jaunu pacilātību padomju tautā. Izvērās socialistiskā sacensība, kā varens vilnis aptverot visu rūpniecību un uzņēmumu kolektīvus. Strādnieki stājas stachanoviešu sardzēs, konstruktori strādā pie sarežģītu izgudrojumu projektiem, kas viros mašīnu ražību, vēl vairāk pakļaujot tās cilvēkam un atvieglojot viņa darbu. Kolchoznieki steidz izvest meža materiālus un domā par pavasara sēju, lopkopji ielplāno vēl nedzirdētus izslaukumus, zvejnieki biežāk brauc jūrā pēc bagātiem lomiem, rakstnieki raksta darbus, kuros cildina padomju dzīvi, padomju demokrātijā un tās radītāju — lielo Staļinu.

Ejot 12. martā pie vēlēšanu urnām, balsosim par vēl tālāku un straujāku mūsu dzīves uzplaukumu. Balsosim par jaunām pilsētām, par dārzēm stepēs un tukšnesīs, par purvu nosusināšanu, par jaunām elektrostacijām, par neredzētām augu šķirnēm, par rakstnieku un mākslinieku daiļrades pacelumu.

Vēlēdot savas zemes Augstāko Padomi, balsosim par mieru. Demonstrēdot visai pasaulei savu morāli politisko vienību, savu ciešo saliedētību ar komunistisko partiju un padomju valdību, ap savu lielo vadoni un skolotāju biedru Staļinu, rādīsim, ka miera fronte, kuras priekšgalā iet mūsu Dzimtene, ir neuzvarama, ka visi jauna kara kurinātāju un viņu slepeno aģentu noziedzīgie plāni lemti neveiksmel.

Literatūra un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1950. G.

15. JANVARI

Nr. 3 (261)

PSRS AUGSTĀKĀS PADOMES PREZIDIJA DEKRETS

Par PSRS Augstākās Padomes vēlēšanu sarīkošanu

Sakarā ar to, ka 1950. gada 10. februārī izbeidzas otrā sasaukuma PSRS Augstākās Padomes pilnvaras, pamatojoties uz Konstitūcijas 54. pantu, kurā noteikts, ka jaunas vēlēšanas noteic PSRS Augstākās Padomes Prezidijs ne vēlāk par divi mēnešiem pēc PSRS Augstākās Padomes pilnvaru izbeigšanās, un saskaņā ar «Nolikuma par PSRS Augstākās Padomes vēlēšanām» 72. pantu, kurā

paredzēts, ka PSRS Augstākās Padomes vēlēšanu diena paziņojama ne vēlāk kā divus mēnešus pirms vēlēšanām un ka vēlēšanas tiek izdarītas brīvdienā, Padomju Sociālistisko Republiku Savienības Augstākās Padomes Prezidijs nolēmj:

PSRS Augstākās Padomes vēlēšanas noteikt svētdien, 1950. gada 12. martā.

Maskavā, Kremli
1950. g. 9. janvārī.

PSRS Augstākās Padomes Prezidijs Priekšsēdētājs N. ŠVERNIKS
PSRS Augstākās Padomes Prezidijs Sekretārs A. GORKINS

Patiešām — slaveni gadi!

JADVIGS MARTS

Mūsu priekšteči, klausoties laika soļos, domāja par nāvi. Pulkstenis, toreiz likās, ir slepkava, kas ar katru aizvadītu minūti ievaino, bet ar pēdējo nokauj. Dzejnieki ar skumjām atcerējās pagātni un bailu pilni raudzījās nākotnē. 1840. gadā Lermontovs rakstīja: «Bet gadi tā aiziet — vislabākie gadi». Tad vēl nebija «Komunistiskās partijas manifesta», kas gadsimtu tumsā iededza mirdzošas ugunis. Septiņus gadu desmitus vēlāk Oktobra uzvara cilvēku atbrīvoja no pagātnes vāžām un parādīja ceļu uz nākotni visai cilvēcei. Kopš tā laika gadi kļuvuši cilvēka draugi: katru reizi atnākot tie atved mums jaunas cerības un nodomus un aizejot allaž atstāj tos piepildītus.

Mūsu aizvadītie gadi ir liels varoņības apdzies. Ar pašizliedzīgu darbu nebijušā augstumā esam pacēlušī dzīves jēgu, mūsu panākumi jaunās sabiedrības celšanā nostiprinājuši cilvēca vietu, lomu un vērtību zemes virsū. Aizvadītajos gados, nebaidoties no ciešanām un nežēlojot savas asinis, esam paglābuši no bojā ejas pasaules civilizāciju, ko griebeja iznīcināt fašisma atmodinātais zvērs. Atvadoties no pagājušā gada, atzīmējām, cik daudz jaunu vērtību tas atstājis mūsu dzīves vajadzību apmierināšanai. Patiešām — slaveni gadi! Bet mēs zinām, ka nākošie būs vēl slavenāki. Mūsu labākie gadi vēl priekšā, jo tāda ir mūsu dzīves likums: katra jauna diena ir labāka, skaistāka un bagātāka par iepriekšējo.

Stāvot uz jaunā gada sliekšņa, mēs drošu skatu raudzījāmies nākotnē. Mums nevajadzēja zīlēt, kāda tā izskatīsies. Iepriekšējo gadu pieredze un marksistiskā leņiniskās zinātnes likumi mūsu priekšā atklāji brīnīgā perspektīvas, kas sniedzas pāri viena gada robežām. Vēlēdami laimi darba biedriem, tuviniekiem un draugiem, mēs zinām, bišām stingri pieriecināti, ka tā arī būs: laimes vēlējumi piepildīsies, cerības nepievils, jaunais gads būs jaunu sasniegumu, jauna prieka, jaunu uzvaru gads, kas vēl vairāk tuvinās mūs komunismam.

Panākumi rada jaunu nodomus, spārno vēl drosmīgākiem pasākumiem.

Vēlēšanās vēl labāk un vairāk padarīt uzliek jaunus pienākumus. «Mēs esam nodibinājuši galveno patiesību: mums nav nekā svarīgāka par mūsu pienākumiem pret Dzimtēni, — sāka inženieris Kovšovs Vasilija Ažajeva romanā «Tālu no Maskavas». — Darbs par labu viņaj ir tas, ar ko jāmēri katrs». Sākot jauno gadu, mēs domājam par dzimto zemi, par to, ar kādiem darbiem valrosim tās varenību un slavu. Rodas iecerēs un projekti, aprēķini un shēmas, kas gada gaitā iegūs jaunu pilsetu un ciemu, mašīnu un raktuvi, dzirvu un grāmatu veidus. Fabrikas un rūpniecību laudis — direktori un inženieri, cechu priekšnieki un meistari, stachanovieši un vienkārši strādnieki — domā par ražošanas procesu tālāku uzlabošanu un produkcijas kvalitātes celšanu. Kolchoznieku acīm paveras saules apmirdzētj lauki ar brīdumā vilņojošām druvām, kas nākamajā rudenī pildīs elevatoru apcirņus, bet pašus kopējus ceļš Socialistiskā Darba Varoņu godā. Muzikā iecerējuši skapas, kas vēlāk un pilnīgāk varētu izteikt mūsu laika

lielumu un padomju cilvēka prieku.

Vēstulē biedram Staļinam sakarā ar padomju tautas lielā vadona 70. dzimšanas dienu Padomju Latvijas darba ļaudis atzīmē piecgades laikā gūtos sasniegumus un sola šinī gadā vēl pašizliedzīgāk strādāt Dzimtenes labā. Rūpniecību laudis un transporta uzņēmumu kolektīvi, kolchoznieki — tautas izglītības darbinieki, zinātnieki un mākslu pračji iecerējuši darbus un pasākumus, kas drosmes un radošās izdomas zinā tālu pārsniedz iepriekšējo gadu veikumu. Brīnumzābaki, ar kuriem pasaku varoņi spēra septiņjūdžu soļus, ir mūsu kājās, mūsu gaita kļūst arvien straujāka, pārvērtības ap mums un mūsos arvien lielākas. Mākslinieks, kas kādreiz ne pašizdomātiem augstumiem viensdzīgi noraudzījās uz tautu, nīcīgi dēvēdams to par «pūli», tagad atrod iedvesmu lielam audekliem stachanovieša un augstas ražas posminieka aparatotajā sejā; strādnieks tapis par radošu darbinieku, tādu pašu kā rakstnieks, komponists, aktieris. Darbs pie virpojamās mašīnas, pie aužamajām stēlēm, pie domenu krāsns, kas viņam kādreiz bija smags slogs, padomju iekārtas laikā kļūvis par daiļradi, kas līdzīgi poemām un oratorijām inēs mūsu iekšēnas dzīvē jaunu saturu, jaunās attiecības, jaunu lietu un notikumu izpratni.

Jaunā gada pirmās vēstis liecina, ka arī šogad visi mūsu nodomi piepildīsies. «Sarkanais Metalurģis», strādājot pēc ātrām metodēm, 1. janvārī agrī no rīta sekmīgi veica šī gada pirmo tērauda kausējumu. «Lentas» audēja Milda Tomiņa 2. janvārī, apkalpojot divas mašīnas, noauda virs plāna 400 metru zīda lenšu. Kolchoza «Uzvara» zvejnieki tai pašā dienā pārveda no jūras bagātu salaku lomu. Priecīgās ziņas par pirmajām darba uzvarām jaunajā gadā nāk cita pēc citas: apgūta jaunu turbinu ražošanas, ietaupīti pirmie tūkstoši rubļi, realizēts racionalizatorisks pasākums, paplašināts asortiments.

Un mūsu acu priekšī nevis kā vizija, bet kā krāšņa īstenības ainava paveras visa jaunā gada perspektīva.

Uzpostā un izdājotā sirmā Rīga sagaida Padomju Latvijas 10. gadadienu. Izremontētas sētas un ietves, ierīkoti jauni skverī un apstādījumi, uzceltas jaunas dzīvojamās ēkas un atjaunotas vecās. Brīvības bulvārī pacēlies stalts, mākslinieciski veidots monuments lielajam Leņinam. Pāri Daugavai varenī slejas jaunā dzelzceļa tilta dižās konstrukcijas. Starp Rīgu un Dubultiem cits pakal citam trauc elektriskie vilcieni.

Arvien vairāk pieaug celtniecības darbu vēriens. Liepājā un Dagdā, Rēzeknē un Mežvidos pacēlušās jaunas skolu ēkas, Jelgavā pabeigta vēstures muzeja celtnē. Lielvārdē, Skrīveros, Koknesē, Siguldā, Pļaviņās pasazīeru rīcībā nodotas jaunas, moderni ierīkotas dzelzceļa stacijas. Lai apmierinātu celtniecības pieaugošās prasības, būvmateriālu rūpniecības uzņēmumi daudzkrāt pavairojuši cementa, ķieģeļu, stikla, šifera izlāšanu, apguvuši jaunu būvmateriālu ražošanas papēmienus.

Veikalos vēl lielka produktu bagātība un preču dažādība. Nācuši

klāt jaunī materiāli, uzlabojusies apdare, parādījusās jaunas krāsas un formas.

Paplašinājusies iedzīvotāju apgāde ar grāmatām, medikamentiem, radioaparātiem, kino izrādēm, koncertiem...

Un domājot par to, ka jau šogad paredzēts pilnīgi radiofioct Latvijas laukus, domājot par jaunajām mašīnām, kas ierādīsies mūsu kolektīvajos tirumos, redzēt paceļamies jaunos kolchozu centrus ar kļubiēm, laboratorijām un sporta laukumiem un priecājoties līdz ar zemnieku par elektrisko uguni mirdzumu, kas aizdzen vakardienas tumsu no viņa istabas, — aug lepnams par jauno dzīvi, kuras desmitī gadadienu atzīmēsīm šovasar, raisās sirsnīgas pateicības vārdi lielajam Staļinam, kas iecēla saulē latviešu tautu, piepildot daudzus gadsimtus nēsātās ilgas. Vēlēdot šogad savas valsts Augstāko Padomi, vēlēbu apliecināsim viņam savu pateicību un uzticību visās lietās, «parādīsim savu vienprātību padomju tautu daudzniecīju saimē un saliedētību ap komunistisko partiju, kas nemaldīgi ved mūs pretī arvien jauniem un jauniem apvārsņiem.

Brīnīkīgo, gaīšo komunistisko nākotni, par ko tik daudz domājušas un sapņojušas veselas paaudzes, jau šodien skaidri saredzam mūsu īstenībā;

šajā gadā spersim vēl vienu lielu soli pretī šai nākotnei. Mākslas darbiem, kas radīsies šogad, romāniem un lugām, dziesmām un gleznām jāatspoguļo mūsu šodienas īstenības lielums un padomju cilvēka varoņīgā, pašapzinīgā, lepna gaita cilvēces priekšgalā. Jānis Grants sācis rakstīt jaunu romānu par latviešu strēlnieku cīņām Lielajā Tēviņas karā, aizstāvēt Maskavu, Arvīds Grīgulis cer pabeigt lugu par MTS, Andrejs Uplis un Anna Sakse turpina rakstīt iesāktos romānus, mākslinieki iecerējuši daudz jaunu, slavenu temu, no komponistiem gaidām skanīgas, dzīvespriecīgas dziesmas, svinīgas kantātes un svītas, melodiju bagātās simfonijas un operas. Nav šaubu, ka literārie un muzikālas konkursi, kas izsludināti par godu Padomju Latvijas 10. gadadienai, atklās jaunu talantus un dos darbus, par kuriem būsīm priecīgi. Domājot par šiem darbiem un radošajiem nodomiem, nāk prātā skaisti vārdi par mākslas un dzīves attiecībām, ko kādā sarunā izteicis kāds no «Kružilichas» personāžiem: «Mūsu dzīve — cildens, brīvi augošs koks. Nav nekādas vajadzības karināt šai kokā eglīšu izgriezījumus; arī bez tiem tas ir brīnīkīgs». Nav nekā skaistāka par mūsu dzīvi tādu, kāda tā ir, kādu mēs to veidojam savā ikdienas darbā; tādu to vēlamies redzēt topošajos sacerējumos. Lai jaunie sacerējumi kā dzīvi, smaržīgi ziedi krāšņo mūsu dzīves koka kuplos zarus!

Ceļš, pa kuru mēs ejam, mums pilnīgi skaidrs; gadu simteņi vairs nebūs vajadzīgi. — Paies gadi, un saņnis par cilvēces gaīšo nākotni pārvērtīsies reālā, komunistiskā īstenībā.

«PSRS Augstākās Padomes vēlēšanu dienā». A. Volkova glezna Vissavienības mākslas izstādē

Pirmās vagas lielajā tirumā*)

E. Andersones grāmatu sērija «Raksti literatūras vēsturei» trešais sējums aptver latviešu literatūras vēstures materiālu 19. gadsimta deviņdesmito gados un 20. gadsimta sākumā. Salīdzinot ar iepriekšējo, trešajā grāmatā autore ir izdevies apskatīt periodu, kas ir ciešāk saistīts un piedot sistematiskā pārskata raksturu. Tas bez šaubām šajā gadījumā arī bija vieglāk, jo apskatāmais periods ir samērā īss, ziņā kompaktāku iespēju veicina arī biogrāfiskie materiāli, kas šeit izvērti plašāk un skar vienu otru sabiedrisku jautājumu. Pati lielākā nozīme tomēr ir šajam, tomēr kodolīgajam laikmeta raksturojumam grāmatas sākumā. Tas tūlīt dod autoriem un tāpat lasītājiem principālu pamatu. Šis pamats gan dažos jautājumos ir nepilnīgs, piemēram «jaunās strāvas» raksturojumā, taču principiālā nozīmē pareizs. Nepilnības konstatējamas arī uzņemtas vietas ziņā. Skolnieka zināšanas šīs diezgan apšaubāmas, ja viņš par 90-to gadsimta realitāti Pārsieļi un Deglavu zinās tikai tik daudz, cik rakstījis pāris rindiņas grāmas beigās, bet par Zeiboltu Jēkabu (kas dažkārt veiksmīgi atmasko budžus un buržuaziskos liekšus) un ievērojamo realistu Doku Ati nezinās itin nekā. Tāpat nepilnīga ir vieta par «jaunās strāvas» dzejnieku Zvārguļi un īpaši par Jāni Poruku, kas kaut gan savā būtībā ir romantisks, tomēr ir atstājis kritisku devu arī realistikajā literatūrā. Jāpiezīmē, ka Poruka realistikie darbi, tāpat kā Doku Ata un Zeiboltu Jēkaba darbi, prasa lielāku uzmanību mūsu kultūras mantojuma vērtējumā, nekā tas ir bijis līdz šim.

Andersones trešā grāmata, līdz ar laikmeta raksturojošu izvadu, apskata Veidenbauma, Aspaziju, Blaumani, Plūdoni un Brigaderi.

Ievada daļa sniedz principiāli pareizu laikmeta raksturojumu, izceļot tās galvenās saimnieciskās un politiskās līnijas, kas raksturīgas 19. gadsimta simtā pēdējām gadsimtiem. Pats svarīgākais šajā ievadā ir ne tikai pamats, bet arī pietiekami saprotami un plaši noskaidroti «jaunās strāvas» būtību un raksturu.

Andersones «jaunās strāvas» interpretācija atbilst doc. Strazdina pareizajai tezei, kas izvirzīta viņa rakstā 1948. gadā «Padomju Latvijas Skolā» un kas norāda, ka «jaunā strāva» attīstās augošās strādnieku kustības rezultātā un ietekmē. Tomēr šī teze ir pāršauru, lai no tās skolnieks iegūtu kaut cik pietiekamu ieskatu, ko šī nozīmē «jaunā strāva». Šo tezi bija nepieciešams izvērtēt citādi, tā praktiskā darbā nevar būt lielas nozīmes. Andersonei tas nav bijis pa spēkam. Rezultātā var rasties ne tikai nepilnīgs, bet pat nepareizs ieskaits par «jauno strāvu». Piemēram — nenoskaidrojot «jaunās strāvas» un pirmo nelegālo strādnieku puleņu kopsakarību, «jaunā strāva» tiek traktēta tikai kā šaura «buržuaziskās inteliģences kustība, bet īstenībā tā ir tāda skāra ļoti plašas masas. Nenoskaidrojot «jaunās strāvas», un nelegālās strādnieku kustības kopsakarību un pretīstības, pilnīgi neizprotams paliek «jaunās strāvas» izbeigšanās posms. Andersoni glābj no strupeļa vēsturiskais fakts, ka reakcijas spēki likvidēja «jauno strāvu» 1897. gadā. Bet vai ar to jautājums ir noskaidrots? Absolūti nē. Skolnieks var uzstādīt jautājumu: bet kas notiktu ar «jauno strāvu», ja reakcija to neļikvidētu 1897. gadā? Dabiski skolotāja pastāstījums, vadoties no Andersones brošūras, būtu norādījis, ka «jaunā strāva» tad pastāvētu. Bet cik ilgi? Skolotājam attiecīgi vienīgi izvērtēties no atbildes. Andersonei nāktas tikai pāris teiksmas pateikt par tām pretīstībām, kas pastāvēja starp «Dienas Lapu» un «jaunās strāvas» dalībniekiem no vienas puses un augsto nelegālo strādnieku kustību no otras, kas spīlēja izpaušanās jau 1906. gadā, lai kļūtu pilnīgi «caurs», ka «jaunās strāvas» vēsturiskā misija jau dabiski izbeigās 90-to gadu vidū un tajā vietā sākas strādnieku nelegālā kustība. Jau savāktajā materiālos par latviešu strādnieku revolūcionārās kustības vēsturi ir pietiekami daudz faktu šā apstākļa raksturošanai.

Tāpat sakāms ar «jaunās strāvas» raksturojumu cieši saistās svarīgā problēma par šīs kustības vēsturisko nepieciešamību, ko nāktas pasvītrot arī ar norādījumu par inteliģences lomu strādnieku pirmajā apbruņojumā ar marksismu. Tādām nolūkam bija nepieciešams pazīstamais cits no Leņina grāmatas «Ko darīt?». Tāpat bija nepieciešams ilustratīvajam materiālam — paralele starp «jauno strāvu» un grūzīnu «mūsu dāsni», norādot uz Berniņas grāmatu. Tas viss ir pilnīgi nepieciešams lai skolotāji un skolnieki iegūtu kaut cik izprotamu priekšstatu par «jauno strāvu». Aizbildināšanās ar telpu trūkumu nespēj šo loģisko prasību noraidīt.

Ievada daļā, runājot par Tērbatas studentu darbību, autore stāsta par Tērbatas studentu literāri zinātnisko «puleci», kaut gan tā ir biedrība,

kuras dibināšanu ļoti nelabvēlīgi uzņēma «māmulnieki». Par «puleci» vien tie tika ļoti neuztrauktos. Šī kļūda grāmatā atkārtotas vairākas reizes. Tad jau «telpu trūkuma dēļ» varēja labāk noklusēt «Pipkolonijas» nosaukumu, kam nav nekādas būtiskas nozīmes.

Arī studentu izdevums «Pūrs» minēts tikai garām ejot, nenorādot ne to, cik sējums «Pūrs» iznācis, kādos gados tas iznācis, un noklusējot to, ka tieši «Pūrs» parādās pirmie marksistiskie raksti latviešu valodā. Vispār Andersone cenšas dot pēc iespējas mazāk gadu skaitļu, domājams, lai pārlietu nenoslogotu skolniekus, taču daži gadu skaitļi, kas iezīmē vai ilustrē vēsturiski svarīgas parādības, būtu atzīmējami un skolniekiem iemācāmi, un to ir krietni vairāk, nekā sastopam Andersones grāmatās.

Tautiskā romantisma epigonijs Andersone viscaur dēvē par 80-to gadsimta romantismu latviešu literatūrā. Tas nav pareizi, jo šis reakcionārais romantisms nebūt nav raksturīgs tikai 80-tajam gadiem vien. To kuplā mērā sastopam jau 70-tajos gados un arī 90-tajos gados, pat 20-tā gadsimta sākumā.

Ievadā vienāda daudzumā ierādīta vieta Jansonam-Braunam un Zeifertam. Līdz ar to pārāk maza loma paliek Jansona vēsturiskajam dokumentam — «Domas par jaunlaiku literatūru». Būtībā tas taču radīja veselu apvērsumu latviešu literatūras attīstībā. Runājot par Zeifertu, autore gan piemin kaut kādu Zeiferta polemiku ar Lautenbachu-Jūsmiņu, bet neuskata pat par vajadzīgu atzīmēt diskusijas problēmu, nemaz jau nerunājot par tās nozīmi. Vispār, literāras diskusijas ir ļoti svarīgas parādības literatūras vēsturē un atklāj attiecīgā laikā ļoti svarīgas problēmas, kur skaidri izceļas kā progresīvo spēku domas un citas veidi, tā arī reakcijas nostāja. Citiem vārdiem — literāras diskusijas dod zināmu šķērsgriezumu attiecīgajā laikmetā. Latviešu literatūras vēsturē tādu diskusiju, kas satrauc plašas sabiedrības domu, nav daudz. Varētu minēt Kaudzites Matīša diskusiju ar Lautenbachu-Jūsmiņu, Zeiferta diskusiju ar Lautenbachu-Jūsmiņu, diskusiju par Jansona-Brauna referātu «Domas par jaunlaiku literatūru», diskusiju par Aspazijas reakcionāro nostāju 1911. gada beigās un 1912. gadā, daudz ko atklāj arī Andrejvā Niedras un Veinberga diskusija pēc 1905. gada revolūcijas. «Visām šīm» diskusijām, atskaitot pēdējo, kam mazāk literatūras raksturs, būtu ierādāma zināma, kaut arī neliela, vieta vidusskolas mācību grāmatās. Tās stiprā mērā noskaidrotu un nostiprinātu ieskatu par demokrātisko spēku uzvaru par reakciju.

Tālāk Andersones grāmata pievēršas minēto rakstnieku dzīves un darbu apskatei. Visā visumā jākonstatē, ka Andersone šo darbu veikusi pietiekami labi, pirmoreiz latviešu literatūrā šo rakstnieku vērtējumu sniedzot zinātniski izprastus. Iebildumi var būt tikai pret atsevišķām sīkākām parādībām un faktiem, kas prasā vai nu labojumus, vai papildinājumus. Visplašākie iebildumi var būt tikai pret Rūdolfa Blaumana vērtējumu.

Teicami ir tas, ka Andersone, blakus darbu apskatei, sniegs arī samērā plašu biogrāfiju. Tikai dažos gadījumos autore nav spējusi atbrīvoties no nevajadzīgiem sīkumiem, kas neko nedod, bet dažkārt ir komiski. Jau Jansons-Brauns savā vēsturiskajā referātā norāda uz tādiem komiskiem sīkumiem, ko pārspīlēti lieto buržuaziskie literatūrvēsturnieki. Andersonei tādu nav daudz, bet tomēr ir. Piemēram — Veidenbauma biogrāfijā tas ir norādījums par Kallaču mājas apkārtnes gleznaino skaistumu. Katrs, kas ir bijis Veidenbauma dzimtenē, zina, ka tas nav patiesība. Patiesība ir gluži pretēja. Tā bija buržuazisko literatūrvēsturnieku ierāža par katru cenu pasvītrot kādas lauku sētas skaistumu, kas obligāti ietekmējis rakstnieka estētisko dabu uzveicot un attīstījis rakstnieka estētiskās jūtas. Bez šaubām, dābei ir nozīme katrā cilvēka dzīvē, īpaši bērnišos gados, bet «daba» skaistumu katrs bērns un jauniešs atrod visur savā apkārtnē.

Veidenbauma personība raksturota pareizi. Pietiekami spēcīgi ir pamatoti sagrauti nepareizie, melnie buržuazisko literatūrvēsturnieku popularizējumi par Veidenbaumu kā pesimistu un cilvēku nīdēju. Pareizi interpretēta arī Veidenbauma lirika.

Lirikas interpretācijā Andersone vispār ir veiksmīgāka nekā citās literatūrvēstures nozarēs. Īpaši skaidri un pat talantīgi interpretētas dažas Raiņa liriskas grāmatas. Varētu tikai vēlēties interpretācijā zināmu sistematisku izkārtojumu (varbūt pa galvenajām tēmām, ar īpašiem apskatvirsrakstiem), tad lirikas saturs un galvenās idejiskās līnijas vairāk nostiprinātos lasītāju atmiņā. Veidenbauma lirika Andersone nav spējusi tik veiksmīgi galā ar pāris dzejoļiem (piemēram «Cik spoži svētiku egle laistās» u. c.). Viņa spāki: «Dažiem Veidenbauma dzejoļiem mistisks saturs». (?) Tas nu ir aplami. Nekādas mistikas Veidenbauma dzejoļos nav. Ir gan pretīstības, acumirkliņas, ietekmes utt. Še var runāt vienīgi par nepareizi izveidotu frazi. Tālāk Andersone norāda, ka Veidenbauma dzejoļi ir bijuši tik populāri, ka atsevišķi tiečuļi iegūjušies tautā kā sakāmvārdi. Kā ilustratīvs piemērs tiek minēts izteiciens: «Kulos es kā plīks pa nātrīm». Patiesība tomēr aplicina pretējo, ka Veidenbaums ir izmantojis tautas sakāmvārdus savā lirikā. Tas nebūt nemazina Veidenbauma lirikas popularitāti, bet aplicina gan to, ka Veidenbaums savā izteiksmē ir bijis tuvs tautas izteiksmei. Bez šaubām, ir daži izteiciens, ko tauta tiešām popularizējusi tālāk plašos apmēros, tikai izvēlētie piemēri nav izdevīgākie.

Par nenietiekošu jānovērtē Veidenbauma darba «Gabals iz tautsaimniecības» raksturojums. Jau pat virsraksts neapmierina. Andersone, sekvojot Rūdolfa Egles rediģējumam, šo Veidenbauma darbu dēvē «Apcerējums par privatīpašumu, kapitalismu un strādniecību». Kaut gan šis darbs mums saglabāties ar dažiem iztrūkumiem rokrakstā, tomēr ir autentisks liecība, ka pats Veidenbaums tam liels virsraksts «Gabals iz tautsaimniecības». To vēl 1949. gadā ir aplicinājis Ed. Treimanis. Tāpēc nav nekāda pamata šī darba virsrakstu mainīt, kaut arī tajā ir valodnieciski trūkumi. Bez tam komplikētais Rūd. Egles virsraksts maz atbilst darba īstajam saturam. Runājot par šī darba saturu, Andersone nav pratusi akcentēt tā raksturīgākās īpašības, nav uzsvertas trīs važas, kas, pēc Veidenbauma ieskats, saista tautu un kas sastāda šā sacerējuma galveno temu. Nav pietiekami uzsverti arī revolūcionārais moments šajā darbā un nav norādīts, ka tas ir pats pirmais darbs latviešu literatūrā, kas balstās uz marksisma pamatiem, kaut arī tas pirmo reizi tika publicēts tad, kad latviešu literatūrā jau bija daudz marksistisku rakstu. Nav uzsverti, ka Veidenbaums te mēģina ar marksistiskiem principiem analizēt konkrētus Latvijas apstākļus, pretējā tam, ka pirmie marksistiskie darbi «Pūrs» bija «tri-teoretiskā rakstura».

Līdzīgi Veidenbaumam arī Aspazija galvenajās līnijās analizēta skaidri, saprotami un pareizi. Biogrāfijā nepareizs sīkums ir tas, ka Aspazija Rīgas latviešu biedrības teātri nekad nav bijusi koriste (koriste uzstājas uz skatuves mazākās lomās), bet vienīgi tehniska darbiniece teātra komisijā, kur viņa nokļuva tuvas draudzības dēļ ar Birzmani.

Aspazijas darbu apskatā ir dažas neprecizitātes. Andersone norāda, ka Aspazijas Vaidelotei esot maz sakāra ar Lietuvas folkloru un vēsturi. Patiesībā tur nav absolūti nekādu sakāru. Daži lugu atstāstījumi ir tik epizodiski, ka nevar dot skolniekam it nekādu priekšstatu par darba sietu («Zaudētais tiesības»). Labāka ir dzejoļu krājumu analīze. Tikai patiesības labad cerētu norādīt, ka jau «Dvēseles kļūslā» iezīmējas Aspazijas renegatisms, ko uz laiku atkal pārvar straujie strādnieku kustības uzplūdi 1905. gada revolūcijas laikā, kad Aspazija saraksta «Sidraba šķidrāvu». Aspazijas renegatisma līnija norādīta pareizi periodā pēc 1905. gada revolūcijas un buržuaziskās Latvijas laikā. Konkrētu materiālu varētu dot jau norādītās diskusijas, kas aaskats.

Rūdolfa Blaumana personības un darbu apskate rada vislielākos iebildumus šajā Andersones grāmatā. Baidoties mazināt Blaumana darbu nozīmi un viņa lomu realisma attīstībā latviešu literatūrā, autore pilna nepamatojām simpatijām pret Blaumani kā cilvēku un līdz ar to Andersone Blaumani pārlietu «demokratizējusi». Tāpēc paliek neatklāta patiesība par Blaumana darbību reakcijas nometnes labā nepietiekami izceļta viņa realisma iedarbība patiesības atklāšanā. Lieliska atslēga Blaumana darbu analīzei var būt Lenina darbs «Levs Tolstojis kā Krievijas revolūcijas spoguļis». Klāda Blaumana analīzē sākas ar to, ka, pretēji citu rakstnieku analīzei, autore atteikusies Blaumanim pieiet vēsturiskā skatījumā. Gluži otrādi — Andersone atrod, ka Blaumani visā savā divdesmit gadsimta literatūrā darbībā idejiski stāvējis uz vietas, bez rožamākām pārgrozībām. Istenība tam kategoriski runā pretī. Blaumana dzīve un līdz ar to literatūrā darbībā ir vairāki krasi pagriezieni, šāpju un kļūstēšanas periodi, kas savā kopīgajā līnijā Blaumani nepātraukti arvien vairāk un vairāk virza reakcijas nometnē un reizē ar to arvien vairāk un vairāk samazinās Blaumana talants, samazinās arī dzīves īstenības zelta svārs viņa realisma. Tāpēc, jau sākot ar 90-to gadu

vidū, Blaumana darbi vairāk neatpoguļo sava laika dzīves īstenību. Viņa darbi kļūst vēsturiski, t. i. spēji apgaismot tikai 80-to gadu parādības. Bez tam, tiem arvien vairāk zūd sabiedriskā nozīmība, sabiedriskais akcents.

Nedrīkst aizmirst, ka Blaumanis nav tikai rakstnieks, bet visos 20. gadsimta dzīvotajos gados viņš ir redaktors, un še viņa slīgšana reakcijas purvā sevišķi skaidri nomanāma. Beidzot Blaumanis savu gubija dziesmu atrod reakcijas lapā «Latvija» un ir spiests atzīt, ka «viņš vairs nezina, kā tas vējš pūš un kā tās buras grozīt». Bez šaubām, arī šajā periodā var atrast vienas druskas, kas kā ūdens lāses krīt uz demokrātisko spēku dzirnavām, bet tās ir gaužām vājas lāses. Visa Blaumana darbība 1905. gada revolūcijas laikā ir Blaumanim apkaunojoša. Visi līdzšinējie meklējumi, kas kaut cik atgaisnotu Blaumana «malā stāvēšanu», īstenībā runā Blaumanim tikai par sliktu. Ne velti viņš visā 20. gadsimta periodā nespēj uzrakstīt nevienu kaut cik vērtīgu prozas darbu. Dažas viņa lugas uzrāda vēl zināmu meistarību («Indriāni»), taču arī tur nav vairāk nekā cita kā seno noveļu materiāla atgremošana, ar īpašu reakcionārā ideoloģijas akcentu. Arī viņa ievērojamā luga «Uguni» nav nekā cits kā sen uzrakstītas noveles ietvēršana dramatiskā formā. Andersone gan norāda uz dažām Blaumana svārstībām, bet dažkārt uzdotie motīvi, kas it kā liecinātu par Blaumana progresīvo nostāju, ir vienžārsi nepareizi. Tā Andersone norāda, ka Blaumana simpatijas «jaunajai strāvai» raksturojoties ar humoristisko dzejoļu «Pie totentiem». Katrs, kas pārlasīs šo dzejoļu, redzēs, ka patiesība ir pilnīgi pretēja. Tas, saprotams, nenozīmē, ka Blaumanis tiešām kādu īsu brīdi nebūtu jutis zināmas simpatijas pret «jauno strāvu».

Visa Blaumana dzīves gaita rāda, ka Blaumana cenšanās nostāties it kā tādā «objektīvā» pozīcijā, kas atrodas ārpus sabiedriskiem un politiskiem spēkiem, šajā asajā šķiru cīņās periodā Blaumani noved reakcijas purvā un ne tikai «Purva malā». Nevar izteikt simpatijas «jaunajai strāvai» un pēc tam tai veikt izsmiejošu dzejoļumu, nevar slēgt sirds draudzību ar Andreju Niedru, izdot ar to kopīgu dzejoļu krājumu («Cela malā»), kopīgi «progresīvā garā» vadīt «Pēterburgas Avīzi», pieļikumu, dziedāt himnu strādnieku ķēdēm, Veinbergam, un pēc tam vēstulēs šaubīties, vai tas bijis pareizi vai nē, neatstājot ar visu to nekādu ietekmi uz sevi kā uz mākslinieku. Ka tas tiešām tā nevar būt, par to katrs var pārliecināties, kaut vai pavirši pārskatot Blaumana biogrāfiju. Nevar būt par atbildīgo redaktoru «Latvijā» (un nevis tikai par literāras daļas vadītāju, kā to apgalvo Andersone) un iegālvot, ka no politikas neko neaprot, Blaumana «politiku» labi saprata tie, kas Blaumanim maksāja algu par viņa žurnalistisko darbību.

Nepamatojams simpatijas pret Blaumani kā cilvēku ir samazinājusies arī Andersones vērtējums skatu, ar kādu tā piegājis Blaumana darbiem, tāpēc viņai nav bijis pa spēkam pienācīgi novērtēt to Blaumana lielo pozitīvo devu, ko viņš latviešu literatūrā devis ar saviem realistikajiem darbiem, kas veikti lielā mākslinieciskā meistarībā. Te izceltos Blaumana realisma metodes lielā pozitīvā vērtība, kas neatkarīgi no autora paša gribas runā savu patstāvīgu dzīves īstenības vado. Labākie Blaumana darbi mums atklāj lieliskas realistikās ainas par pagājušā gadsimta 80-tajiem gadiem (bet tikai šajos gados, kaut arī daži darbi rakstīti vēlāk) latviešu zemnieku dzīvē, par to laikmetu, kad latviešu zemnieku vēl māca nenokratitais muižas slogs un tam jau uzbruka un viņa garīgo pasauli dragāja kapitalisms (tieši tā, kā par Tolstoju rakstīta Leņins). Rezultātā Andersones grāmata radusies viduvēja, vietām mazāk, vietām vairāk pareiza parumāšanās par dažiem Blaumana darbiem. Blaumana personība un Blaumana literārā darbība vistuvākā laikā prasa pilnīgāku noskaidrojumu, lai, nespējot patiesību, tomēr pareizi parādītu Blaumana literāro darbu labākas daļas lielumu un nozīmību.

Par Brigaderes un Plūdona interpretācijām Andersones grāmatā nekas īpašs nav sakāms. Tās visumā pareizas un dod skolniekiem un skolotājiem pietiekamu materiālu šo rakstnieku darbu apgūšanai vidusskolas apmēros. Vēl tikai gribas piezīmēt to, ka tieši Annas Brigaderes vērtējums ir spilgtā liecība par to pozitīvo, ko dod diskusijas par mūsu kultūras mantojumu, je tikai diskusijas rezultātā ir novērstas agrāko gadu klūdas, kas bija sastopamas, vērtējot Brigaderes literāro mantojumu. Runājot par Brigaderi, rodas jautājums: kam latviešu literatūras attīstībā un līdz ar to mūsu kultūras mantojumā lielās svārs — Brigaderi vai Porukam? Apsverot kā pozitīvo, tā negatīvo, tomēr liekas, ka Poruka nozīmība ir lielāka, un tānēc gribētos, lai Poruka vieta mūsu skolu programās būtu pa-

lielināta, kaut vai materiāla daudzumu vienādā sadalot Brigaderi un Porukam. Runājot par grāmatas nosēgumu, vērtējot jāatkarot prasība turpmākā izkārtojumā nedaudz palielināt vietu Pērsietim un, kaut vai īsi, tomēr pateikt, kas latviešu literatūras vēsturē ir Zeiboltu Jēkabs un Doku Atis.

Līdz šim publicēta Andersones pēdējā grāmata nosaukta «20-tā g. s. pirmie gadu desmiti». Tā tematiski aptver īsu laikmeta raksturojumu un trīs rakstnieku — Raiņa, Leona Paegles un Birznieka-Upīša — personības un darbu raksturojumus.

Laikmeta raksturojums principiāli pareizs. Jāatzīmē tikai rupja vēsturiska kļūda. 6. un 7. lapos Andersone, pēc biedra Staļina 1918. gada 22. decembra raksta citāta, kas spīlgi raksturo toreizējos apstākļus un cīņu Latvijā, apgalvo, ka šo cīņu par padomju varu Latvijā pārtrauca vācu iebrukums 1918. gadā un ka padomju vara Latvijā nodibinājas tikai pēc vācu okupantu padzīšanas 1919. gadā. Pēc 1918. gada 22. decembra Latvijā nekāds vācu iebrukums nesekoja. Cīņu par padomju varu un par socialistisko revolūciju Latvijā vācu okupantu iebrukums pārtrauca 1917. gada augusta mēnesī, kad 21. augustā krita Rīga. Padomju varas nodibināšanās Latvijā bija tās cīņas rezultāts, par ko runā biedrs Staļins savā 1918. gada 22. decembra rakstā. Ja Andersonei nebūtu tik liela nepatīka pret gadu skaitļiem, tad, uzdodot precīzu laiku — nokāda datumā līdz kādam Latvijā 1919. gadā pastāvēja padomju vara, šī kļūda atklātos pat par sevi. Ka tagad šo jautājumu atrisina mūsu skolās — paliek noslēpums.

Ievadā šaubas vēl rada tas, ka Andersone Andreju Niedru ir nosaukusi par 90-to gadu reakcionāru barvedi. Niedra savu reakcionāro darbību galvenokārt atlieta 20. g. s. Pat viņa «Liduma dūmi» īstēni iedarbojas tikai jaunajam gadu simtenī, 90-tajos gados Niedras darbība vēl ir samērā nenozīmīga, tad viņš savu reakcionāro karjeru tikai sāk.

Plašāku vietu ievada nodalā derētu ierādīt arī dekadences atmaskojumam. Še būtu vieta arī Kārļa Skalbes reakcionārās lomas parādīšanai. Jāņem vērā, ka ārpus skolas skolnieki tomēr saduras ar Skalbes pasakām un citiem viņa sacerējumiem, tie tos lasa, nemaz nenonājšot, ka šim «baltajam pasakā tētinam» pie rokām vienmēr visos svarīgos vēsturiskos pagriezienos lūpās latviešu tautas asinis vienlaigi, vai tas bija pēc 1905. gada revolūcijas, vai dibinoties buržuaziskajai Latvijai, vai vācu fašistu okupācijas laikā. Pasaku stāstītāja lomu viņš pozē tikai atpūtas brīžos.

Dabiski, ka šajā grāmatā visplašāko vietu ieņem Raiņis un viņa darbu analīze. Raiņa interpretācija pelna atzinību, Andersonei ir patiešām izdevies, kaut arī ierobežotā materiālā, parādīt Raiņa lielumu un atklāt galvenās vērtības apskatītajos darbos, pie tam ir aptverts viss pats svarīgākais. Iebildumi un pārrūmas var būt tikai par atsevišķiem sīkākām jautājumiem. Piemēram, neprecīzs ir «Pusideālista» raksturojums, uzskatot, ka šis darbs vērsti tikai pret attiecīgām sava laika parādībām laukos. Vajaga tikai pārskatīt šo lugu, lai saprastu, ka galvenais asums tomēr vērsti pret «māmulnieku» aprindām, tādā pret pilsētas lielburžujiem, kas spekulē ar «nacionālajiem» veikalēm.

Daži trūkumi vērojami arī «Uguns un nakts» alegoriju interpretācijā. Manuprāt, Laimdotas interpretācija prasa konkrētu papildinājumu, saistot «tuvākos konkrētos uzdevumus» ar buržuaziskās revolūcijas mērķiem. Vajadzēja uzbrukt arī absurdaļai Laimdotas interpretācijai, ko popularizēja buržuaziskie skribenti, uzskatot Laimdotu par buržuaziskās Latvijas simbolu. Jānovērtē dažas pretrunas Spīdolas interpretācijā. Būtībā Andersone ir tuvu patiesībai, tikai nāktos padomāt par terminoloģiju, lai nebūtu jālieto neprecīzais «tautas garš». Gribētos arī, lai lielāka vieta tiktu ierādīta Raiņa lugai «Pūt, vējiņi». Šķiet, ka to varētu viegli izdarīt, nedaudz saīsinot dažu dzejoļu analīzi.

Leons Paegle parādīts pareizi un pietiekami apmēros.

Tas pats sakāms par Birznieka-Upīša raksturojumu. Tikai, runājot par Birznieka-Upīša realismu, nepietiek ar Andersones aprādīto šā realisma «objektīvo» raksturu. Tas var radīt nevēlamus pārrūmus, kas jau robežojas ar kļūdu. Paliecot pie tā pašā izteiksmē vaida, nepieciešami pasvītrot, ka šim «objektīvismam» ir tikai ārējs, šīta raksturs, bet būtībā Birznieks-Upītis ar savu tematiku un darbu idejiskām līnijām no «objektīva vērtēja» kļūst par aktīvu uzbrucēju reakcijai.

Andersones grāmata skolā vajadzībā ir svarīgs notikums mūsu kultūras dzīvē. Par to liecina arī esās un plašās diskusijas presē un organizācijās, kas signalizē, ka šie jautājumi tautai ir saspējuši. Pirmās vāgā, ir dāzītas, ja arī dažbrīd pasekli un dažviet greizi, tomēr tas nezīcina darba nozīmību. Darbs kultūras mantojuma apgūšanā ir jāturpina ar lielāku aktivitāti nekā līdz šim.

*) Nobelgums. Sākumu skat. «Literatūras un Mākslas» 1949. g. 43. numurā.

Kulturas dzīve Padomju Latvijā

Padomju literatūras attīstības likums

Bērnu un jaunatnes literatūras konkurss

Izrādes kolchozniekiem

Mācības gada sākumā Vilakas vidusskolā noorganizējas dramatisks pulciņš. Pašlaik tas iestudē A. Brodeles lugu «Upešciema pavasaris». Jauno uzvedumu skolēni nolēmuši izrādīt vairākos apkārtnes kolchozos.

Apspriež gatavošanos Padomju Latvijas 10. gadadienai

Jaunā gada pirmajās dienās Talsos notika kultūras un izglītības iestāžu darbinieku kārtējais sēminars. Apspriež gatavošanos Padomju Latvijas 10. gadadienai un dziesmu svētkiem. Klubu, tautas un kultūras namu vadītāji sniedza ziņojumus par līdz šim paveikto un saņēma konkrētus norādījumus darba uzlabošanai.

Aktuāls repertuārs

Strazdes kluba dramatisks pulciņš rūpīgi seko jaunākajām padomju lugām un gādā, lai tās jo ātri parādītos uz kluba skatuves. Pašlaik pulciņš enerģiski iestudē L. Seņina lugu «Liktienīgais mantojums», kuras pirmizrāde paredzēta Padomju Armijas dienā, 23. februārī. Ik nedēļas notiek trīs mēģinājumi. Līdztekus darbojas arī otrs dramatisks kolektīvs, kurš apņēmis sagatavot E. Zilītes jauno komediju «Vārds sievietēm».

Māksliniecisku mēbeļu sūtījums uz Maskavu

Sinīs dienās no Rīgas uz Maskavu nosūtīja pirmo vagonu ar augstvērtīgām mākslinieciskām mēbeļiem — ēdamistabas un gulamistabas iekārtām. Mēbeļu apdarei izlietots rieksta koks, sarkankoks un Karelijas bērzs. Tās rotā inkrustācijas un kokgriezumi.

Rīgas pianīni

Latvijas PSR Mākslas lietu pārvaldes Rīgas muzikas instrumentu kombināts apguvis pianīnu ražošanu.

Pēc speciālistu atsauksmēm Rīgas pianīni tirskanības, glituma un izturības ziņā līdzvērtīgi lielajās Maskavas un Leningradas fabrikās ražotajiem instrumentiem.

Pirmie Rīgas pianīni pārdoti muzikas mācības iestādēm, to mācību spēkiem un studentiem.

Ar mākslinieciskiem priekšnesumiem uz laukiem

Cēsu rajona kultūras nama mākslinieciskās pašdarbības kolektīvs turpina paredzēto regulāri apkalpot lauku darba ļaudis. No simfoniskā orķestra izdalīts mazāks sastāvs, kurš jau janvārī izbrauks uz diviem tautas namiem. Kolchozos un tautas namos viesosies arī sieviešu dubultkvartets un tautas deju kopa. Izbraukšanai uz laukiem rosiņģi gatavoja komjauniešu aģitbrigāde «Dzīvā avīze» un dramatisks kolektīvs, kas pašlaik iestudē V. Lāča «Zvejnieka dēlu».

Daugavpils teātra 1.100. izrāde

Sinīs dienās no viesizrādēm pa Latgales lauku rajoniem atgriezās Daugavpils teātris. Viesizrāžu laikā, kuras notika tūlīt pēc teātra 5 gadu jubilejas, sniegta 1.100 izrādes.

Teātris pazīstams arī ārpus Padomju Latvijas robežām. Sava repertuāra labākos uzdevumus — «Lubovu Jarovaju», «Zaļo ielu», «Aiz sūtniecības loģiem», «Mans dēls», «Kas vainīgs?» u.c. — tas parādījis vairākās Baltkrievijas un Lietuvas pilsētās.

Filmas «Stalingradas kauja» panākumi

Rīgā, Ventspilī, Liepājā, Daugavpilī un citos republikas centros lielus panākumus gūst filma «Stalingradas kauja» otrā seriā. Pirmajās divās nedēļās to noskatījušies vairāk nekā 100.000 cilvēku.

Sinīs dienās kino filmu iznomāšanas republikaniskais kantoris nosūtījis rajoniem vairākus filmas «Stalingradas kauja» latviešu valodā dublētās pirmās seriāla eksemplārus.

Teicams kultūras darbs

Krietni savus pienākumus pilda Meirišķu ciema padomes kolchoza «Plašā druva» kultūras darba organizators Stanislavs Kozolis. Par viņa darbu vislabāk liecina priekšzīmīgi iekārtotais sarkanais stūritis ar biblioteku un lasāmgaļdu.

Teicamais kultūras darba organizators gādā arī par to, lai kolchoznieki ne mazāk kā divas reizes mēnesī varētu noskatīties kino filmas. Janvārī kolchozā «Plašā druva» jau notikušas divas izrādes.

Lenina-Stalīna dižās partijas vadītā padomju tauta uzvarosī ceļ komunistisko sabiedrību. Komunisms — tas vairs nav tāls cilvēces sapnis par gaišu nākotni! Diženās celtnēs, padomju cilvēku pašreizējā darbā, tautas apziņā, materiālo un garīgo vērtību pārpilnības pieaugumā mūsu acu priekšā dzimst komunisma redzamie vaibsti.

Mēs saskatām komunisma mirgojošos kaļņalus. Lai tos sasniegtu, stingri ir bez novirzīšanās jāiet uz priekšu, cīņā norūdot gribu, pārvarot stāvas nogāzes, drosmīgi atklājot un uzvarot visu to, kas traucē mūsu kustību uz priekšu. «Cīņa starp veco un jauno» — māca biedrs Staļins, — starp atmirstošo un dzimstošo — lūk, mūsu attīstības pamats. Nenosaucdami un nenoskaidrodami atklāti un godīgi, kā tas bolševikiem pieklājas, trūkumus un kļūdas mūsu darbā, mēs slēdzam sev ceļu uz priekšu. Nu, bet mēs gribam virzīties uz priekšu. Un tieši tāpēc, ka mēs gribam virzīties uz priekšu, mums par vienu no saviem svarīgākajiem uzdevumiem jāizvirza godīga un revolucionāra paškritika. Citādi nav kustības uz priekšu. Citādi nav attīstības.»

Kritika un paškritika, šī īpaši padomju sabiedrības attīstības likumsakarība un virzības spēks, ir varens, pastāvīgi iedarbīgs bolševisma ierocis. Jebkurā mūsu radošā darbā novadā mēs varam gūt patiešām lielus panākumus un spert jaunus soļus uz komunismu, vienīgi pamatojoties uz drosmīgu, revolucionāru kritiku un paškritiku. Tikai tā «pēji pasargāt padomju ļaudis no apšūma, lēnprātības un pašapmierinātības, tikai tā garantē nemīnīgu virzīšanos uz priekšu, pastāvīgi atbalsta un pastiprina mūsu tautas cilden, radošo degsmi par komunisma lietu.»

Mūsu literatūra un māksla, — biedra Staļina 70. dzimšanas dienā rakstīja V. Molotovs, — arvien vairāk pārvēršas par mūsu — Staļina laikmeta karognesēju; tā daudzējādā ziņā veicina padomju tautas panākumu, iedvesmodama to darbā un cīņā, izplatīdama padomju ietekmi tālu aiz mūsu Dzimtenes robežām.»

Tas, ka mūsu partija atzīst literatūras un mākslas cēlo misiju, padomju rakstniekos un māksliniekos rada pamatota lepnuma jūtas. Bet tieši tādēļ, ka padomju literatūras uzdevums mūsu zemes un visas pasaules pārveidošanā ir liels un cildens, tieši tādēļ, ka partija un tauta mīl literatūru un izturas pret to kā pret savu sirdslietu, — rakstnieku un kritiku pienākums bolševistiski cīnīties par literāro sacerējumu idejiskā līmeņa nemīnīgu celšanu, darīt pilnīgāku māksliniecisko meistarību. To sasniegt iespējams vienīgi, ievērojot obligātu nosacījumu: bolševistiskai kritikai un paškritikai jācaurstrāvo viss literārais darbs.

Par visiem saviem panākumiem un sasniegumiem mūsu literatūra pateicību parādā bolševiku partijai. Partija devusi padomju literātiem varenu bolševisma ieroci — kritiku un paškritiku; partijas lēmumi ideoloģijas jautājumos ir lieliski paraugi bolševistiskai kritikai, kas ne tikai atklāj trūkumus literatūrā un mākslā, bet arī norāda mērķus un konkrētus ceļus mākslinieciskajai daiļradei.

Taču būtu nepareizi apgalvot, ka mūsu literāti pietiekami pilnīgi izmanto kritikas un paškritikas bolševistisko ieroci. Kritika un paškritika vēl nav kļuvusi par pastāvīgi darbojošos darba metodi rakstnieku organizācijās un literārajos žurnālos, par literāro kadru audzināšanas metodi.

Biedrs Staļins māca, ka paškritika ir īpaši, bolševistiska kadru audzināšanas metode, «... paškritikas rezultātā mūsu saimnieciskie kadri sāk samēties, kļūst modrāki, sāk nopietnāk apsvērt saimniecības vadības jautājumus, bet mūsu partijas, padomju, arodbiedrību un visi citi kadri kļūst jutīgāki, atsaucīgāki pret masu prasībām.»

Vai vēl jāpierāda, ka kritikai un paškritikai ir sevišķa nozīme rakstnieku kadru audzināšanā. Runa taču ir par cilvēku dvēseli inženieru veidošanu, par audzinātāju audzināšanu, kuriem padomju tauta jāaudzina komunistisko ideju garā. Un tomēr rakstnieku radošās organizācijas un literārie žurnāli nereti aizmirst nepieciešamību vērtīgi strādāt ar rakstnieku kadriem, stingri izturēties pret jauniem mākslinieciskiem sacerējumiem, partējiiski, principiāli kritizēt būtiskus trūkumus grāmatās, vienlaig, vai tās uzrakstījuši jauni, vai pieredzējuši rakstnieki. Tikai tā var izskaidrot jaunā Urālu rakstnieka V. Starikova acīm redzami līdz galam neizstrādātā stāsta «Uzvaras zvaigzne» parādīšanos žurnālā «Znamaja». Gluži tāpat vienīgi ar principiālas kritiskas pieejas trūkumu attiecībā uz literāro sacerējumu iespējams izskaidrot, ka žurnāla «Oktjabr» laposēs iespiests A. Koptjajevas romāns «Ivans Ivanovičs», kas apgāna lielo, ļoti svarīgo tēmas un mēlestības tēmu. Visos tādas neizvēlības faktos izpaužas drausmīga attiecību stāšanās principālitatei. Rakstnieku savienības vadībai jāpastiprina cīņa par kritikas un paškritikas iesakņošanu, par augstu principālitatei visos literāros dzīves novados.

Biedrs Staļins ir vairākkārt pasvīturojis, ka mīcīt un audzināt kadrus, tas nozīmē nevis noklusēt viņu kļūdas un neveiksmes, nevis baidīties apvainot darbiniekus ar kritiskām piezīmēm, bet, tieši pretēji, droši, atklāti, principiāli un objektīvi kritizēt mūsu cilvēku darbību, jo melnās bailes cilvēku apvainot nodara viņam nopietnu ļaunumu. Šis Staļina norādījums allaž jāatceras! Nedrīkst pieļaut, ka aiz bailēm apvainot mākslinieku, vienlaig, vai viņš pieredzējis literāts, vai rakstnieks iespiešs, mūsu presē parādītos nepilnvērtīgi darbi.

«Radoša diskusija un objektīva, neatkarīga kritika — tas ļauj kļūst par aksiomu — ir radošas attīstības svarīgākais nosacījums», — runāja A. Zdanovs.

novs. Taču radošās diskusijas, nepadot nerunājot par to, ka tās bieži notiek zemā idejiskā līmenī, pie mums nav kļuvušas par rakstnieku organizāciju izdienas darba metodi. Tam par piemēru noder vairāku Padomju rakstnieku savienības komisiju darbība. Bērnu literatūras komisijā līdz šim trūka kritikas un paškritikas. Komisijas vadītāji nav atbaidījuši jauno rakstnieku daiļradi, bet piedzīvojuši rakstnieki izvairās no savstarpējas kritikas. Tāds nepieļaujams stāvoklis radies tikai tādēļ, ka komisija darbojusies sasmakušā atmosferā, bez radošām diskusijām.

Pavisam nepietiekoši principāli radoša kritika attīstīta prozās un dzejas sekcijās, dramaturģijas komisijā. To darbība aprobežojas galvenokārt ar atsevišķu, bieži vien gadījuma dēļ izvēlētu darbu apspriešanu, bez mēģinājumiem vispārīgā mūsdienu literatūras attīstību. Literatūras teorijas un kritikas komisijā, kas aicināta vadīt Padomju rakstnieku savienības kritikas darbu, gandrīz nemaz nav radošu apspriežu, nav mūsu literatūrā norisīgo procesu dziļa vispārīguma. Komisija nestāda rakstnieku sabiedrības priekšā lielus, nopietnus, idejiski radošus jautājumus.

Bolševistiska literatūras kritika partijas rokās ir jo svarīgs līdzeklis padomju literatūras idejiski mākslinieciskai vadišanai. Tādēļ saprotams, kāda milzīga nozīme ir literāri mākslinieciskajam žurnālu kritikas nodaļam. Katrai jaunai mūsu literatūras parādībai jārod novērtējums presē. Tas pilnīgi nepieciešams kā rakstniekiem, tā lasītājiem. Bet līdz šim mūsu kritika vēl stāv tālu no visu literāro parādību bagātības aptveršanas, no literāro procesu dziļas izskaidrošanas.

Mūsu kritika atpauk uz literatūras, uz jaunām literāram parādībām atsaukdama, ar lielu nokavējumu. Kritiki un redaktori dažkārt slimo ar «piesardzību», kuras dēļ viņi labprāt neizsaka savas domas par jaunu darbu, iekams šīs domas nav kļuvušas neapstrīdamas, «aprobētas». Kategoriski jāatsakās no šādas pārmērīgi piesardzības, nogaidošas kritikas. Partējišķā literāta pienākums droši un patstāvīgi izteikt savus spriedumus par literatūru. Biedra Staļina 70. dzimšanas dienā G. Maļenkova ļoti labi pateica: «Ja bolševiks noteikti pārliecināts par savu taisnību, viņam, nepieļaujoties citu domām, jārikojas tā, kā viņam saka viņa prāts un viņa sirdsapziņa. Ja bolševīkam taisnība, ja viņa vārdi un rīcība atbilst partijas idejām, aicinājumiem, lēmumiem un norādījumiem, neviens un nekas nevar novirzīt viņu no pareizā ceļa.»

25. janvārī notiks Padomju rakstnieku savienības kārtējais, XIII plenums. Pirmais jautājums, ko plenums apspriedīs, ir jautājums par literatūras kritikas uzdevumiem. Jācer, ka plenumsēdes norītēs bolševistiskās kritikas un paškritikas garā, ka plenuma rezultātā pacelsies kritikas un paškritikas — šā padomju literatūras attīstības varenā ierocā — līmenis mūsu literārajā darbā.

«Literaturnaja gazeta»

Dziesmu tekstu konkursā godalgotie teksti

<p><i>Cjārs Dzelme</i></p> <h3>Daugava, māmiņa</h3> <p>Daugava, māmiņa, simtiem jau gadu Ūdeņus zilos uz jūru tu vēl, Daudz tavā mūžā ir nedieņu vadīts, Asarām sūrām sen kaisits tavs ceļš...</p> <p>Tagad nu dienas tev saulainas rastas, Tauta par brīvi un uzvarām dzied; Daugava spožā, nu reiz tavos krastos Dzīve plaukst krāšņā kā brīnumains zieds.</p> <p>Plūdumā savā ik soli tu dzirdi: Kolchozu tīrumi vārpojot san, Zemnieks ik vārpā ir ielicis sirdi, Lielajai dzīvei lai līdzī tās skan.</p> <p>Ūdeņi tavi mirdz spēka nu pilni — Varenas tērauda turbīnas griež, — Skrejot no krācēm tavs trauksmainais vilnis Gaismu pār laukiem un pilsētām svež.</p> <p>Daugava, māmiņa, simtiem vēl gadu Ūdeņus zilos uz jūru tev traukt, Padomju ļaudīm simts mūžus te vadīt, Dzīvei kā šalčošam dārzam te plaukt.</p>	<p><i>Жан Спугис</i></p> <h3>Песня о Риге</h3> <p>Солёный ветер, чайки над водой, В кипеньи волн гранит береговой, В весенний день над Даугавой седой Играет солнце в дымке голубой.</p> <p>Припев: В зной и холод Пою, мой город! Шуми зеленою листвою! Вечно молод, Ликуй, мой город! Звонкие песни пою!</p> <p>Из тьмы веков, из глубины столетий, Поднялся ты, мой город дорогой. Сегодня мы счастливей всех на свете, В груди у нас поет морской прибой.</p> <p>Припев:</p> <p>Не раз клубились огненные тучи, Над горлою твоею головою. А ты стойшь над Даугавой могучей, И небо блещет яркой синевой.</p> <p>Припев:</p> <p>Багряный стая, над башнями взметенный, Развеея сумрак ночи вековой. Трудом народа к жизни возрожденный, Цвети, мой город, солнечной весной!</p> <p>Припев:</p>
--	--

Latgale zied

<p><i>Andris Vējāns</i></p> <p>Rita vējos Ezeri zied Dimanta spožumā zvīļā, Padomju saulē Jaunieši dzied: Atplaukst Latgale mīļā!</p> <p>Purvu rāvā Traktori dīdā, Atvīzmo rītdienas vagas, Posta slīkšņiem Vairs neatdīzīm, Vārpas šalc briedumā smagas.</p>	<p>Pagaist bēdas, Asaras žūst, Māmiņām smaids atmirdz sejā. Elpot viegli Cilvēkam kļūst, Dzīvi sveic kalnā un lejā.</p> <p>Rita vējos Ezeri zied Dimanta spožumā zvīļā, Padomju saulē Dzimtene zied, Krāšņi zied Latgale mīļā.</p>
---	--

Latvijas Padomju rakstnieku savienība, LĻKJS CK un Latvijas valsts izdevniecība izsludina bērnu un jaunatnes literatūras konkursu.

1. Konkursa uzdevums: a) radīt bērniem pirmšķoās un skolas vecumā, kā arī jaunatnei, idejiski un mākslinieciski augstvērtīgas literāras un literāri zinātniskas darbus, kas audzinātu bērņus un jauniešus par istiem, apzinīgiem padomju ļaudīm, komunisma cēlīgiem; radīt skatuves darbu repertuāru LPSR Jaunatnes teātrim, Leļļu teātrim, kā arī rūpniec, kolchozu un skolu dramatisks pulciņš; b) rast, izvērst un nostiprināt autoru kadrus, kas rakstītu un diendienā strādātu bērnu un jaunatnes literatūras laukā.

2. Konkursa noteikumi: a) konkursā aicināti piedalīties rakstnieki, zinātnieki, pedagogi, študenti, skolnieki, rūpniecības strādnieki, stachanoviēši, lauksaimniecības pirmrindnieki utt.; b) konkursam iesūtīt var visdažādākā žanra darbus pirmšķoās un skolas vecuma bērņiem un jaunatnei — stāstus, romānus, lugas, dzejolu ciklus, poēmas, skečus, aprakstus, tēlojumus, pasakas, literārinātniskus rakstus, izcilu padomju cilvēku biografijas utt. Darba apmēram jābūt tādam, lai to varētu iespiest atsevišķā grāmatā.

3. Daiļliteratūras tematika: padomju tautas cīņa par komunisma uzcelšanu mūsu zemē; padomju tautas cīņa par Staļina piecādi, tās izpildi cetros gados; darbs Latvijas PSR fabrikās; kolchozu celtniecība Latvijas laukos; socialistiskā sacensība pilsētās un laukos; augstas ražas posmi; amatniecības skolu un FRA skolu jaunatnes dzīve, padomju ļaudis — darba pirmrindnieki un racionalizatori fabrikās — un kolchozos; padomju tautu draudzība; padomju patriotisms; krievu tautas vadošā loma padomju valsts celšanā; Lielā Tēvijas kara varoņi; Padomju Armijas uzvaras; latviešu strēlnieki, lidotāji, partizāni; Latvijas Komunistiskās (bolševiku) partijas cīņa par Padomju Latviju; krievu un latviešu proletariāta senā cīņas draudzība; komjaunieši buržuāziskās Latvijas pagrīdē, cīņā un cietumos; padomju bērni, jaunieši, pionieri un komjaunieši skolā, dzīvē, darbā; komunistiskā morale; jaunatnes veidošanās par apzinīgiem socialistiska cēlīgiem; komjaunatnes un pionieru organizāciju darbs; padomju skola un skolotāji, utt.

4. Literārinātnisku darbu tematika: mūsu plašā Dzimtene — Padomju Savienība; mūsu Dzimtenes bagātības, daba, ekonomika, tehnika, kara māksla, zinātne, literatūra un māksla; krievu zinātnes un tehnikas atklājumi; padomju zinātnieku sasniegumi; padomju racionalizatori; padomju sportisti; Staļina-premjijas laureāti; padomju kultūras un zinātnes pārkums par kapitalistisko valstu kultūru un zinātni; Latvijas PSR ģeogrāfija, vēsture; izcille kultūras un sabiedriskie darbinieki, revolucionāri, rakstnieki, stachanoviēši, kolchoznieki, lauku darbu pirmrindnieki, darba varoņi utt.

5. Manuskripti iesūtāmi līdz 1950. gada 15. septembrim. Žurijas komisijas lēmumu par godalgotiem darbiem publicēs līdz 1950. gada 1. novembrim.

6. Par labākajiem darbiem piešķirs šādas godalgas:

- 1. godalgas (divas) 10.000 rbl. katra,
- 2. godalgas (tris) 6.000 rbl. katra,
- 3. godalgas (sešas) 4.000 rbl. katra.

7. Manuskripti iesūtāmi Latvijas Padomju rakstnieku savienības sekretariātā, Rīgā, Kr. Barona ielā 12, ar uzrakstu «Bērnu un jaunatnes literatūras konkurss». Slēgtā aploksnē jāiesniedz autora uzvārds, vārds un adrese. Uz aploksnē un manuskripta jābūt vienādam moto.

A. Surkova daiļrades vakars

7. janvārī Centralajā literātu namā, Maskavā, rakstnieki, dzejnieki, galvaspilsētas sabiedrisko organizāciju pārstāvji godināja ievērojamo padomju dzejnieku bolševiku Alekseju Surkovu sakarā ar viņa 50. dzimšanas dienu.

Vakarū atklāja PSRS Padomju rakstnieku savienības ģenerālsēkretārs A. Fadejevs, silti apsvēicot dzejnieku no «visām padomju rakstnieku paaudzēm». A. Sofronovs nolāsīja Rakstnieku savienības prezidija apsveikumu. Bez tam vēl jubilāru sveica: K. Simonovs, V. Inbere, M. Isakovskis, A. Tvardovskis, S. Mičailkovs, V. Koževnikovs, J. Dolmatovskis, brālīgo republiku rakstnieku, Padomju Armijas Galvenās politiskās pārvaldes, avižu, žurnālu un izdevniecību redakciju pārstāvji.

Atbildot uz apsveikumiem, A. Surkova teica:

— Paldies bolševiku partijai, kas izaudzinājusi visus mūs, kas padarījis mani, Petrogradas nomales zēnu, par cilvēku, kuram Dzimtene uztic runāt ar tautu dzejas valodā, pārstāvēt mūsu tautu ārzemēs. Paldies Melaiem Lenīnam un Staļīnam, kuri kā divas saules apgaismo mūsu uzvarām vainagoto ceļu uz komunismu.

Pēc tam Surkovs nolāsīja divus savus jaunākos dzejoļus.

Laikmetīgas temas Daugavpils teātrī

Ar šajā sezonā uzvesto laikmetīgo lugu skaitu Daugavpils teātris aizsteidz priekšā visiem mūsu republikas periferijas teātriem, Pēdējos četros mēnešos šeit uzvestas piecas aktuālas padomju autoru lugas: brāļu Turu «Aiz sūtniecības logiem», A. Surova «Zaļā iela», G. Mdivani «Kas vainīgs?» un L. Šeinina «Liktienīgais mantojums». Decembra beigās, sakarā ar teātra 5 gadu darbības atceri, iestudēta A. Brodeles komēdija «Zelta druva». Par šo uzvedumu sniegsim atsevišķu apskatu.

Daugavpils teātri parādīto laikmetīgo lugu izrādes veiksmīgi atklāja šajos darbos ietvertās galvenās idejas, iepriecina režisuras un aktieru rūpīgās darbs. Pēdējā laikā teātris jūtami nostiprinājies arī savu meistartību. Iestudējot brāļu Turu lugu «Aiz sūtniecības logiem», teātris bija sadūries ar nopietnām grūtībām, kuras tas sākmā nespēja pārvarēt, kādēļ neizdevās šo iestudējuma parādīt vasaras viesizrāžu laikā Rīgā, kā tas bija paredzēts. Bet pašlaik tas ir labāks uzvedums Daugavpils teātra repertuārā (LPSR nopietniem bagātā skatuves māksliniķa B. Roščina inscenējums, M. Jalceva dekorācijas). Šaj uzvedumā drīva laikmeta izjūta, izteiksmīgi parādīta Padomju zemei naidīgā amerikāņu diplomātijas pasaule. Visa izrāde ieturta stingri realistiskos toņos, tādēļ pārlicina ar savu patiesīgumu.

Ievu Grantu ar teicamām sekmēm tēlo Olga Skibinska. Viņa ļauj skatītājam sajūst, ka sūtniecības darba neēģīgo būtību Ieva Granta izpratusi vienīgi, sastopoties ar padomju laudim, vērojot viņu dzīvi un centienus, Ievas Grantas pāraugšana attēlota pārlicinoši, ar lielu māksliniecisku spēku.

Izrādē spilgti izceļas vecā māksliniķa Kaštanova tēls (N. Farinovskis). Neizdēšami atmiņā paliek aina, kurā tēlota Kaštanova sadursme ar viņa dzīvotli atnākušajiem sūtniecības darbiniekiem. Farinovskis Kaštanovu raksturo kā patiesu padomju patriotu, loti cildenu un augstirdīgu cilvēku. Tas, protams, viņu netraucē būt stingram un nesaudzīgam, kad jāsarā Dzimtenes gods un intereses. Sava varona izjūtas aktieris parāda vismalkākajās nianšēs un nokrāsās. Jāsaka, ka Kaštanova tēls ir ne tikai N. Farinovska, bet visa teātra kolektīva izcils sasniegums.

Ne mazāk ievērojams arī sūtniecības šifrētāja tēls, ko veido aktieris A. Vrubels. Šifrētāja loma, kas sākmā šķiet epizodiska, kļūst loti nozīmīga šīs idejas atklāšanē.

Diemžēl, ne visai sekmīgi ir sūtniecības padomnieka — frakās lēptō starptautisko nodevēju un spiegu bandas barveža — lomas izpildījums. Visai talantīgajam raksturotājam V. Skibinskim diplomata lomai pietrūcis ārējās maskas, ar kuru rūditais savzvēriņš aizmasko savu isto seju.

Ipaša vieta uzvedumā ir Ernā Kurciuse — hitleriskās Vācijas starptautiskā izlūkošanas dienesta archiva glabātājam. Viņas lomu tēlo F. Valicka un J. Černaja. Fašistiskā spiegu centra uzticamo kalpotāju aktīves zīmē tik sabiezinātās krāsās, ka brīžiem iekrīt pārspīlējumā.

Labā līmenī S. Dubravina (radio kompanijas «Globuss» korespondents), A. Ozerova (majors Kaštanovs), J. Sazonova (ekskursiju vadītājs), N. Altšūlera (bijušās vācu armijas kapteinis Richters) un M. Telešova (pastniece) sniegums.

Ievērojams Daugavpils teātra panākums ir arī A. Surova lugas «Zaļā iela» inscenējums (B. Roščina uzvedums). Šim inscenējumam nav tā ārējā spilgtuma, kas raksturo iepriekš aplūkoto iestudējumu, bet arī «Zaļā ielā» izjutām varenu iekšējo spriegumu un sveigu elpu. Izrādē patiesīgi raksturo labāko padomju cilvēku cīņu pret viduvējību, kas traucē jaunās dzīves celtniecību.

Krietnas aktiera īpašības parāda M. Saikovs, tēlodams straujo, savam darbam dedzīgi pieķērušos mašīnistu — novatoru Alekseju Sibiriakovu, kas drosmīgi nostājas pret visām novecojušām normām. Taj Sibiriakovā, ko uzņēmīgs M. Saikovs, nav ne bravūras, ne iedomības: viņa izturēšanās raksturo vienkāršību un saņas vērtības apziņu — īpašības, kas piemīt stipriem un neatlaidīgiem cilvēkiem.

Loti simpātisks lokomotīvu konstruktora vecā profesora Drozdova tēls A. Vrubela izpildījumā. Izrādes sākmā viņš ir skeptiķis, bet, apkārtējo cilvēku ietekmēts, pāriet novatoru pusē, ir par jaunu metožu ieviešanu transportā. Aktieriskā meistarība ļauj A. Vrubelim Drozdova attīstību parādīt tik konsekventi un dabiski, ka tēls kļūst tuvs un pazīstams, it kā dzīvē noskaitīts.

Akadēmiskis Rubcovs, stingrs visa jaunā piekritējs, ir cilvēks ar mazliet citādu garīgo uzbūvi nekā Drozdovs. Neraugoties uz vecumu, viņam ir jauna sirds, viņš ir entuziasts, kurš savu zinātnisko darbību bez praktisko dzelzceļnieku līdzdalības nespēj pat iedomāties. Profesora Drozdova idejiskā pāraugšana lielā mērā notiek viņa ietekmē. Aktieris I. Dubravins šai tēlā pratis ievilkat patiesi zīmīgus padomju zinātnieka vaibstus, parādīt Rubcova

nesaraufamās gaites ar socialisma celtnieku jauno pšaudzī.

Istiem, avangarda padomju cilvēkiem pretim postāts ceļa galvenais inženieris Krutiļins, kurš saglabājušās visas vecās tipa zinātnieka un karjerista īpašības Aktieris V. Skibinskis devis izteiksmīgu, kosmopolīta, mīļpilsona un savas ādas sargātāja tēlu, Krutiļina ietekmē uz laiku partefiskuma izpratni pazaudē un mīļpilsoniskuma purvā iesties arī ceļa priekšnieks Kondratjevs, kura lomu krietni tēlo aktieris N. Osmolovskis.

Savu augste meistarību teksta ziņā nelielajā Kondratjeva sievas Sofijas lomā parāda O. Skibinska. Sofija Kondratjeva ir loti sarežģīts raksturs. Viņa ir akadēmiska Rubcova māsa, pēc izglītības inženiere, kādreiz bijusi komjauniete, bet pēc tam iestigusi sadzīves sūkumos un kluvusi tipiska mīļpilsone. Taču spējais saimnieciskais un kulturalais uzplaukums, kas apņēmis viņu zemi, spriega radošā darba atmosfērā atmodina viņā aktīvas sabiedriskas darbības tieksmes. Visu to aktīvisme netēlo realistiski, dziļi pārlicinoši.

Labi savu uzdevumu veic partijas komitejas sekretara Kremņeva lomas tēlotājs S. Gusevs.

Arī G. Mdivani lugas «Kas vainīgs?» iestudējums uzskatāms par Daugavpils teātra kolektīva panākumu.

Apavu fabrikas «Uzvara» direktoru Kovriginu N. Farinovskis sākmā rāda kā atpaukušu cilvēku ar novecojušiem uzskatiem. Pilnīgi pašaudamies uz fabrikas inženieri Čižikovu (aktieris N. Belakovs, viņš arī ir lugas inscenētājs), Kovriginis rūpējās vienīgi par to, lai neatpaliktu plāna izpildē pēc produkcijas daudzuma. Farinovska ielūgums humorā pārplūst, bagāts daudzām saistošām komiskām situācijām. Sevišķi izteiksmīgi parādīti divi momenti: Kovriginu atceļšana no fabrikas direktora amata un nozīmēšana par apavu veikala vadītāju, kā arī viņa atgriešanās direktora postenī. Nekur aktieris neizkriet no laba komedijskuma ietvariem, neatļaujas nekādā «pārsēšanās», kas šai lomā viegli iespējama.

A. Ozerovs (rajona komitejas sekretārs Meščerjakovs), N. Altšūlers (fabrikas meistars Veselovs), T. Majere (veikala vadītājs un vēlākā fabrikas direktore) izteiksmīgi parādījuši komunistisko ideālu iedvesmoto padomju cilvēku centienus ilgi atmiņā paliek komiskā plāksnē veidotais Kovriginu sievas Ksenijas Glebovņas tēls (aktieris I. Sauskane).

Dekoratīvo ietēru izrādē devis A. Vaituško — mākslinieks ar teicamu izdomu un tehniku.

L. Šeinina «Liktienīgā mantojuma» inscenējums apliecina, ka Daugavpils teātris spēj sekmīgi uzvest arī vieglas, jautras komēdijas. Šaj darbā par ieroci, kas vērsti pret kapitalistiskās pasaules pārstāvjiem un viņu izvirtušo morāli, autors izmanto smieklus. Galvenie personāži «Liktienīgajā mantojumā» ir sūtniecības atašejs Džems Vorfilds, ārzemju žurnālists Sendijs Gollands un amerikāņu «turists» Bidls. Ar tvaikoni «Turgenevs» viņi devušies izbraukumā pa Volgu. Ierēbušais Bidls pastāsta saviem ceļa biedriem, ka Amerikā miris kāds Maikls Tuzovs, kurš dzimis Krievijā un tagad atstājis milzīgu mantojumu. Pēc amerikāņu likumiem mantojuma atradējam pienākas septiņi un pus procenta no visas mantojuma sumas. Lai iegūtu tiesības uz šiem procentiem, pretendētājam rakstveidā jāpierāda, ka viņš tiesāms ir paīs pirmais, kurš atradis mantojnieku. Tā kā uz kuģa atrodas kāds kautrīgs vecs fotogrāfs vārdā Tuzovs, tad visi šie turisti viens par otru cenšas nokļūt viņa tuvumā.

Tuzovs ir īsts padomju cilvēks. Uzziņājies par mantojumu, viņš nedomā par personīgām interesēm. Viņam svarīga vispārējā labklājība. Par to, cik dažāda uztvere par bagātību ir Amerikā un Padomju zemē, raksturojis pasaka amerikāņu sūtniecības tulkotāja Marija Džibsons (aktieris O. Korolova): «Man ir loti spēcīgi, ka pietika tikai ieminēties par desmita miljoniem, lai trīs amerikāņi zaudētu saprātu... Bet divdesmit miljoni ir bezspēcīgi, lai kaut vai satrauktu vienu pašu krievu vecīti.»

Izrādē skatāma ar interesi, kaut arī tā savā strukturā ne visai izturēta (sākas kā komēdija, noslēdzas kā vodevīļa). Neraugoties uz šo salīdzināšanas trūkumu, autors doma — padomju cilvēka un kapitalistiskās sabiedrības locekļa pretnostatījums — skatītājam skaidri izprotama. Inscenētājs N. Belakovs un mākslinieks M. Jalcevs radījuši jautru un raitu izrādi. Tās panākumus īpaši nodrošina triju aktieru: S. Polakova (Tuzovs), I. Sauskane (Tuzova meita Vala) un S. Guseva («turists» Bidls) izteiksmīgā spēle.

Daugavpils teātris guvis nozīmīgas sekmes savu radošo centienu piepildīšanā. Pieci gadi, kurus teātris darbojas, nav īlgs laiks, tomēr tas izrādījies pietiekams, lai teātrim izveidotos sava seja. Pārvarēdams visdažādākās grūtības, Daugavpils teātris spējis ienēgt godājamu vietu mūsu republikas teātru saimē. To rāda visi pēdējā laika uzvedumi.

N. Nikolajevs-Bergins

„Pūt, vējini“

Maskavas Dramas teātri

Maskavas Dramas teātris iepriecināja skatītājus ar savilpojošu jaunatējas izrādi — Raiņa «Pūt, vējini» — tā ir reizē pasaka, drama un tautas dziesma. Latviešu tautas klasika Jāņa Raiņa luga tautiskā ne tikai tāpēc, ka tā uzrakstīta tautas valodā, bet, galvenokārt, tāpēc, ka tajā dzejnieks tik karsti mil vienkārsos laudis, tik daudz cīc par tiem, tik ļoti satraukts par viņu likteniem.

Maskavas Dramas teātris lugu iestudējis ar lielu gaumi, taktu un lugas rakstura izpratni (iestudētājs — Dmitrijs Vuross). Izrādē viss istuma, patiesīguma apdvēsts. Tas manāms kā pašā galvenajā, tā arī tādās detaļās kā rotālā pirms saderināšanās, dziesmās, nacionālajās paražās. Uzvedumā nav liekas greznības. Mākslinieks A. Fjodorovs pratis radīt saturīgu un izteiksmīgu skatuveš ietēru. Dibēnplānā vēja savērti gubu mākopji, zila, ūdeni bagātā Daugava, Skatuvī iekļāvi no augšas nokarājušies audekli, izgreznoti nacionāliem ornamentiem.

Teātrim izdevies radīt uz skatuves latviešu pasakas atmosferu, un tāpēc tik nepiespiesti skan «Pūt, vējini» rindas jauno aktieru izpildījumā.

Lugas dzejiskais tulkojums, ko veicis Nikolajs Azejevs, nav zaudējis ne humora dziļinātību, ne tragedijas vēja brāzienus, kas tās nodzēš. Saglabāts Raiņa dzejas skanīgums un spilgtā tēlainība. Redzams, ka lugu tulkojis cilvēks, kas iedziļināties autora izjūtās un iemīlējies viņa darbu. Redzams, ka iestudētājs, tāpat kā viss aktieru kolektīvs iemīlējusi «Pūt, vējini», citādi luga neradītu tādu savilpojumu skatītājos.

Dziļi aizkustina jaunās talantīgās aktiresses V. Slavinas (Baiba) spēle; viņa izjusti un patiesi atveido vienkāršu latviešu meiteni, kuras dvēselē savienojušās valdzinošā vienkāršība un drosme. Baibas lielā mīlestība uz nabadzīgiem ļaudīm rada karstas simpatijas skatītājos. Labs ir Zanes (S. Boruseviča un T. Babajina) un Andas (I. Pavlova) lomu izpildītājas. Grūto Ulda lomu veiksmīgi, ar temperamentu atveido jaunais aktieris A. Cholodkovs, labi saspēlējoties ar savu komisko partneri S. Prusakovu (Didzis).

Raiņa lugas finals, neraugoties uz visu trūgskumu, nestāj skatītāju noskumšu. Skatītājs jūt, ka mīļās, labās Baibas dzīve atdzimis vienkāršajiem cilvēkiem jaunajā socialistiskajā Latvijā. Pāri Daugavai pūš jaunās dzīves vējš, kas visām bijušajām pameitām deva tiesības mīlēt to, kas patīk viņu sirdim, un strādāt tiem, kas paši strādā. Ši doma vadījusi Raiņa, rakstot dramatisko poēmu «Pūt, vējini».

G. Mdivani («Literaturnaja gazeta»)

Gitās padomju republikās

LEŅINA PIEMIŅAS VIETAS MINUSINSKĀ

Minusinskas centrā, pie divstāvu nama Leņina ielā 56, redzama piemiņas plāksne ar uzrakstu, kas liecina, ka laikā no 1897. līdz 1900. gadam, Sušenskas trimdas periodā, šo namu apmeklēja Vladimirs Iljičs Leņins.

Pilsētas iedzīvotāji svēti glabā piemiņu par lielā Leņina uzturēšanās Minusinskā. 56. namā tagad atrodas novada pētīšanas muzejs un biblioteka, kuru Vladimirs Iljičs savā laikā bieži apmeklēja. Bibliotēkā uzglabāties daudz ekonomiskās un daļliteratūras grāmatu un žurnālu, ko V. I. Leņins bieži lasīja. Novada pētīšanas muzejā iekārtota Leņina istaba, kur redzamas Sibīrijas mākslinieku gleznas, kas attēlo V. I. Leņina dzīvi trimdā, kā arī eksponāti Sušenskā sarakstītie V. I. Leņina darbi.

Pagājušajā gadā Leņina istabu Minusinskā apmeklējuši 17 tūkstoš cilvēku.

V. I. LEŅINA UN J. V. STAĻINA TELI ZIEMEĻU TAUTU FOLKLORĀ UN LITERATŪRĀ

A. Ždanova vārdā nosauktās Leņingradas universitātes Austrumu pētnieku zinātniskajā sēdē docents M. Voskoboņikovs referēja par tēmatu «V. I. Leņina un J. V. Staļina tēli PSRS Tālo Ziemeļu tautu folklorā un literatūrā».

Referents atzīmēja, ka eventī, eveni, nanajēši, čukēi un mansi dziesmās un teiksmās jūsmīgi un ar mīlestību slavina V. I. Leņinu un J. V. Staļinu. Folkloras darbi, kā arī ziemeļu dzejnieku un rakstnieku Samara, N. Vilkas, M. Vachruševs, M. Zacharova un citu sacerējumi pauž dziļu pateicību dižajiem vadoniem, kas atmodināja dzīvei tundra laudis, deva viņiem brīvību, kulturu un laimi.

Referents citēja vienu no pirmajām dziesmām par Leņinu, kā arī teiksmas, dzejas un dziesmas, kas slavina «Zelta grāmatu» — Staļina Konstitūciju, Padomju Armiju, brālīgo krievu tautu un māti Dzimteni. Šajos daiļrades paraugos atspoguļojas lielās pārmaiņas kādreiz atpalikušo tautu dzīvē, viņu varenā augšupeja padomju varas gados.

TAUTAS MĀKSLAS OLIMPIADA

Erevanā beigusies tautas mākslas olimpiāda, kas bija veltīta biedra Staļina 70. dzimšanas dienai. Rūpnieku, kolehožu, skolu un rajonu skatēs piedalījās desmiti tūkstoši Armenijas darba ļaudis. Dejās un pasākās, dziesmās un dzejās tauta cildināja brīvo darbu, savu laimīgo dzīvi, mīloto vadoni un skolotāju — lielo Staļinu.

Olimpiādas noslēguma koncerts notika Erevanā. Tajā izpildīja armenu, krievu, azerbaidžāņu, kurdu tautas dziesmas un dejas. Koncerts beidzās ar apvienotā kora uzstāšanos. 1200 cilvēku lielais kolektīvs svēnīgā pacīlātībā izpildīja A. Arutjunjana un A. Babadžanjana dziesmu «Himna vadoniem».

MĀKSLAS DEKADA PAR GODU UZBEKIJAS PSR 25. GADADIENAI

10. janvārī Taškentā sākās Uzbeķijas PSR 25. gadadienai veltīta mākslas dekada.

Hamzas vārdā nosauktais Uzbeķijas dramatisks teātris izrādīja K. Ješena jauno lugu «Generalis Račimovs». Gorkija vārdā nosauktais Krievu dramatisks teātris iestudēja uzbeķu dramaturga N. Safarova lugu «Austrumu blāzma» un L. Tolstoja «Augšamcelšanos». Navojs vārdā nosauktais Akadēmiskajā operas un baleta teātri tiks izrādīta R. Gliēra un T. Sadikova jaunā opera «Gulsara».

Dekādas laikā notiks vairāki uzbeķu simfoniskās, kamerzikas un tautas muzikas koncerti. Republikas galvaspilsētas kinoteātri demonstrēs uzbeķu filmas: «Alisērs Navojs», «Tachirs un Zuchra», «Farchada ugunis» un citas.

11. janvārī Uzbeķijas PSR Mākslas muzejā atklāta republikas mākslinieku darbu izstāde. Tajā redzami ap 200 glezniecības, grafikas, skulptūras darbi.

LIEUVAS MĀKSLINIEKU DARBU IZSTĀDE

11. janvārī Viļņā atklāja republikānisku izstādi, kas veltīta lieuviešu mākslinieku darba rezultātiem 1949. gadā. Tur izstādīti ap 70 labākie glezniecības, grafikas un tēlniecības darbi.

Daudzi mākslas darbi attēlo republikas lauksaimniecības socialistisko pārkārtojumu. Izstādē redzami arī Padomju Lietuvas ievērojamā cilvēku portreti un tēli.

Pirmajā dienā izstādi apmeklēja simtiem Viļņas darba ļaudis.

NACIONALIE AKTIERU KADRI

Leņingradas teātra institūta ar katru gadu pavairojas nacionālo nodāļu skaits. Jaunajā mācību gadā nākušās klāt moldavu, udmūrtu un mariješu nodājas. Pēdējās sastāvē 20 studentu, visi — pilsētu un lauku mākslinieciskās pašdarbības pulciņu dalībnieki. Moldavu grupas studentu uzvedusi lugu «Jaunā gvardē» un lūdztekus iestudējuši Sekspira «Romeo un Julijus», Udmurtu grupas audzēkņi iestudējuši un uzveduši D. Ščeplova lugu «Bēģšana».

Padomju luga uz vācu skatuves

Vācijas demokrātiskās republikas nodibināšanu, kas, pēc biedra Staļina vārdiem, ir pagrieziena punkts Eiropas vēsturē, sagatavoja milzīgi materiālais un kulturalais dzīves panākumi, kas Austrumvāciju pamatoti izvirzīja par visas valsts demokrātisko spēku apvienošanās centru.

Apstākļos, kad visā Vācijās sabiedriskajā dzīvē notiek pārkārtošanās, sevišķi atbildīga ir vācu progresīvo kultūras un mākslas darbinieku loma. ...Ikdami pamatus vienotai demokrātiskai un miermīlīgai Vācijai, jūs līdz ar to darāt lielu darbu visas Eiropas labā, nodrošinādami tai stingru mieru» (no J. Staļina vēstules Vācijas demokrātiskās republikas prezidentam V. Pīkam un premjerministram O. Grotevolam). Šie Vācijas progresīvajiem darbiniekiem veltītie lielā Staļina vārdi attiecas arī uz labākajiem vācu teātra darbiniekiem.

Ar padomju organu jo plašu palīdzību vācu demokrātiskās mākslas darbinieki, cīnīdamies pret vēl palikušajiem fašistiskās ideoloģijas paudžiem, liek pamatus jaunai kulturā. Šai cīņā viņiem ir nācies un nākas pārvarēt ārdošo ietekmi, ko rada imperialisma apoloģeto reacionārā ideoloģija, kuru nostiprināti cenšas ienotēt amerikāņu kolonizatoru vācu aģenti.

Vācu teātra labākie darbinieki loti labi saprot, ka jaunās Vācijas skatuves mākslu iespējams radīt vienīgi, dziļi apģūstot padomju teātra pieredzi. Viņi pievērsās «Staņislavska sistēmai», organizējot teātru kolektīvus, kas darbojas saskaņā ar Maskavas Daļes teātra principiem, uzmanīgi seko padomju darbim teātra vēstures, teorijas un prakses jautājumos, izmanto teātrālās izglītības pieredzi Padomju Savienībā.

Uz lielāka nozīme ir padomju lugu uzvedumiem, kas aktiera, dramaturga un vācu skatītāja priekšā atklāj visprogresīvākās, socialistiskās sabiedrības cilvēku tēlus. Cīnīdamies pret imperia-

listiskās reakcijas nometnes dramaturģu ārdošo ietekmi, pret fašistiskām tendencēm mākslā, vācu teātra progresīvie darbinieki padomju dramaturģijas idejiskajā bagātībā smelas spēkus skatītāja pāraudzināšanai patieša demokrātisma garā.

Padomju lugās skartās temas nemitīgi saista vācu demokrātiskās sabiedrības pārstāvi uzmanību. Cīņai par mieru, pret kara kurinātājiem, cīņai par patiesu demokrātiju, par cilvēku sociālo un nacionālo līdztiesību — visām šīm padomju dramaturģijā spilgti atspoguļotajām problēmām ir milzīga nozīme jaunās Vācijas apstākļos. Vācijas progresīvos mākslas darbiniekus un plašas skatītāju aprindas padomju autoru lugās sevišķi saista tas, ka galvenie konflikti, kas pašreizējo pasauli sašķēl divās nometnēs, tajās nav notuši, bet, gluži otrādi, atklāti visā asumā. Vācu teātri padomju lugu uzņem kā apliecināšu lugu, kas miljoņiem jaunās Vācijas darba ļaudis palīdz ienotēt noteiktu, stingru pozīciju pašreizējos notikumos, palīdz viņiem kļūt par aktīviem un apzinīgiem cīnītājiem pret reakciju.

Padomju lugu cildenais idejiskums, cīņas un radīšanas patoss, ar ko tās piezātinātas, to lielā mākslinieciskā vērtība pavērusi vācu teātrim jaunus ceļus. Darbs ar padomju dramaturģiju ir režisoru un aktieru politiskā un mākslinieciskā brīduma nopietna pārbaude, pārbaude viņu brāmei atrast ceļu uz skatītāja sirdi.

Viens no pirmajām lugām, kas uzvesta Vācijā, un konkrēti Berlīnē, bija Leonida Račmanova «Nemierīgais vecums». Atsauksmes par šīs lugas uzvedumu vienā no lielākajiem Berlīnes teātriem — Makša Reinharda vārdā nosauktajā Vācu teātri ar teātra labāko aktieru, tai skaitā nesen mirušā Paula Vegenera, līdzdalību, radīja lielu interesi. Kā zināms, lugas galvenā persona ir profsors Poležajevs — viens

no labākajiem tās vecās krievu inteliģences daļas pārstāvjiem, kura tūlīt pēc Lielās Oktobra revolūcijas noslāpās tautas un jaunās padomju varas pusē. Viegli iedomāties, cik spēcīgi šai lugai bija iedzīvotāju vācu skatītāji, kurū priekšā, pēc fašistiskā «trešj reicha» sagrāves, krasi nostājās jautājums: kurp iet, kurā pusē cīnīties?

«Nemierīgā vecuma» inscenējumam sevišķi svarīga audzināošā nozīme bija attiecībā uz vācu demokrātisko inteliģenci, zinātnieku, mākslinieku, aktieru sadarbību ar darba tautu vēl bija jāva, daudz no viņiem, neraugoties uz subjektīvo vēlēšanos sprast un apvert pēckāra gadu notikumus, bieži vien bija veco uzskatu gūstā, viņiem nebija vienģabalaina, revolucionāra pasaules uzskata. Šī mākslinieciskās inteliģences nesagatavotība ietekmēja arī «Nemierīgā vecuma» uzvedumu 1946. gada maijā. Lugu inscenēja plezdziņojs režisors Vangenhems, pagānē pazīstams progresīvā strādnieku teātra darbinieks.

Lugas revolucionārā tema neieguva vajadzīgo skanējumu. Pārāk daudz vietas uzvedumā tika piešķirts profesora nama apstākļiem, krievu dzīves veidam pirms revolūcijas. Otršķirīgu detaļu sabīvēšana traucēja teātri radīt pareizu revolūcijas laikmeta ainu. Šie paši trūkumi izpaužas arī galvenās lomātraktējumā. Pauls Vegeners nespēja atklāt profesora Poležajeva iekšējo revolucionāro deģsmi, tautas lietai uzteicīgā zinātnieka un patriota patiesīgu patosu. Vegenera izpildījumā Poležajevs likās vecs kabineta zinātnieks, nevis progresīvs cilvēks, rutīnas un reakcijas ienaidnieks. Aktierim neizdevās parādīt Poležajeva drosmīgās iedvesmojošās idejas, viņa progresīvos centienus, tuvību revolūcijai.

Šī neveiksme nebija nejauša. «Nemierīgā vecuma» uzvedums pieder tam periodam, kad vācu teātris vēl tikpat stāvēs uz nepietnas idejiskā radošās pārkārtošanās ceļa. Aktieru un režisoru priekšā tad pirmoreiz nostāta uzdevums apģūt progresīvu sabiedrisko pasaules uzskatu, viņiem vēl vajadzēja

Turpinājums 6. lapa pusē

Kolombas konference un stāvoklis Dienvidaustrumāzijā

M. VINTERS

Kīnas tautas revolūcijas vēsturiskā uzvara nopietni satraukusi anglosakšu imperialistus. Vīdī lieliski saprot, ka Kīnas komunistu triumfs un Kīnas tautas republikas nodibināšana iedvesmos apspiestās Dienvidaustrumāzijas tautas vēl aktīvākai un noteiktākai cīņai pret imperialistiskajiem ekspluatatoriem.

damies arī tur piedzīvot jaunu «Kīnas variantu».

Paasinājusies arī tautas atbrīvošanas cīņa Vjetnamā. Francu kolonizatori, ignorējot savus solījumus atbrūnot atkāpjošos gomindanešus, to nedara, bet ieskaita gomindana karavīrus francu marionetes Bao Daja brunotajos spēkos, vai arī palīdz Can Kai-ši bandām cauri Vjetnamai doties uz Hainanas salu.

Tomēr šāda francu rīcība uzdūrusies sīvai vjetnamiešu pretestībai. Visās Ziemeļu frontēs Vjetnamas tautas armija aktivizējusi uzbrukuma darbību. Stipras tautas armijas vienības virzās uz francu galveno bāzi — galvaspilsētu Hanoju un izcīna kaujas tikai 60 kilometru no tās.

Apspriežot stāvokli Vjetnamā, pat Kolombas konferences dalībnieki izteica šaubas, vai francu imperialistu ieliktenim «karalim» Bao Dajam ir kaut kāda autoritāte valstī. Un konference dzildomīgi nosprieda, ka «palīdzība» Vjetnamai vajadzīga, bet vispirms jārada tas, kam palīdzēt.

Arī Malajā imperialistiem deg zeme zem kājām. Angļu kolonizatoru karaspēks ar tankiem un aviāciju tur jau otro gadu izcīna sīvas džungļu kaujas. Tomēr Malajas atbrīvošanas armija stingri tur savās rokās ievērojamus rajonus ziemeļos no Malajas galvaspilsētas Kuala Lumpur un Džerantulas rajona. Uz kolonizatoru nežēlīgo teroru Malajas brīvības cīņāji atbildējuši ar revolucionāru teroru. Kā zināms, Malajā dzīvo vairāki miljoni ķīniešu, no kuriem lielāko tiesu rekrutējās pilsētu proletariats.

Stāvoklis Malajā nopietni uztrauc ne tikai britu imperialistus, bet arī amerikāņu monopolistus, kas no Malajas saņem kaučuku, alvu un citas ASV svarīgas stratēģiskas izejvielas.

Amerikāņi apgādā britu koloniālo karaspēku ar tankiem un lidmašīnām. Par spīti tam, kā atzīmēja Kolombas konference, «stāvoklis Malajā nav kļuvis stabilāks un izraisa nopietnas bažas».

Stipri sarežģījis kolonizatoru stāvoklis arī Indonēzijā. Holandiešu un amerikāņu imperialistu mēģinājums ar politisku manevru piekārt indonēziešu tautu, radot fikciju par neatkarīgas Indonēzijas nodibināšanu nodevēja Hatas vadībā — cietis pilnīgu neveiksmi. Indonēzija izveidojusies vienota nacionāla fronte, kurā ietilpst visas demokrātiskās organizācijas, sākot ar komunistiem un beidzot ar nacionālo musulmanu partiju. Visā Indonēzijas teritorijā atbrīvošanas armijas vienības pārājusies uzbrukumā pret holandiešiem un ha-

tiešiem. Sevišķi niknas cīņas liesmo Bandungas, Ceribonas, Taksmalajas trīsstūri. Šo trīsstūri pašreiz kontrolē tautas armijas daļas, tādējādi praktiski paralizējot satiksmi starp austrumu un rietumu Javu.

Tā plašā lokā ap Kīnu atrodošajās valstīs liesmo asa cīņa pret imperialistiskajiem kolonizatoriem un to marionetēm. Anglosakšu presē izpaužas dziļas bažas par kolonizatoru perspektīvām Āzijas periferijā. Blakus tūfāriem solījumiem uzlabot koloniālo tautu stāvokli, no imperialistu midzeniem atskan arvien neapvaldītāki aicinājumi ar asiņainu teroru un varu apspiest nacionālās atbrīvošanas kustības.

Šajos plānos galvenā vieta, protams, ierādīta ASV imperialismam.

Sakarā ar to amerikāņu presē kā uz burvja mājienu sākusies kampana par Japanas iesaistīšanu antidemokrātiskajā frontē: kā redzams, blakus Indijai Volstrita vīri arī Japānu uzskata par izdevīgu lielgabalu galvas rezervuāru Āzijā. Tomēr šie avanturistiskie Volstrita plāni maz iepriecina amerikāņu partnerus Londonā, kuri pamatoti baidās no japāņu militarisma atjaunošanas. Arī citos jautājumos angļu un amerikāņu intereses, sakrītot antidemokrātiskajā plāksnē, asi saduras, tiklīdz runa ir par politiskām, militārām un it īpaši ekonomiskām pozīcijām. Un šo imperialistiskām plēšonām raksturīgo sāncensību nevar novērst ne patētiskie, ne histeriskie saucieni pēc vienības, kādi ik dienas atskan angļu un amerikāņu presē un radio.

Visiem spēkiem cenšamies viens otram «izgriezt pogas», anglosakšu nometnes partneri tomēr ir vienis prāts, kad runa ir par cīņu pret augsto nacionālās atbrīvošanas un tautas revolucionāro kustību. Kolombas konferences lēmumi, tāpat kā pēdējās Baltā nama deklarācijas par militāras palīdzības pastiprināšanu «brīvajām Āzijas tautām», prasa no demokrātiskās nometnes paasināt modrību. Vērojot imperialistu pašreizējo aizdomīgo knadu ap Āzijas dienvidiem un dienvidaustrumiem — pēc tam, kad viņi ar tādu troksni izgāzušies Āzijas lielākajā valstī Kīnā, — kļūst skaidrs, ka viņi nekā nav mācījušies un nekā nav sapratuši.

ABONĒJIET

literāri mākslinieciskus izdevumus 1950. gada februāra un nākošiem mēnešiem — laikrakstu «LITERATURA UN MĀKSLA» un žurnālu «KAROGS». Abonentus pieņem Rīgā un rajonos «PRESES APVIENĪBAS» daļās un visās pasta iestādēs.

Latvijas laikrakstu un žurnālu izdevniecība

Nākamajā nedēļā

Sodien Mākslas darbinieku namā S. Muradova, A. Zvaguļa un M. Išanova radoša darba vakars. Programā Čaikovskis, Glazunovs, Šopens, Rachmaninovs, Paganini, Sviridovs. Sākums plkst. 16.

16. janvārī Latvijas teātru biedrībā, Valņu ielā 9, iztirzās V. Lāča lugas «Zvejnieka dēls» iestudējumu Jelgavas Dramas teātri. Referents K. Jalinskis. Sākums plkst. 14.

Filharmonijas koncertzālē Radiokomitejas simfoniskā orķestra koncerts. Dirģents LPSR nopelniem bagātais mākslas darbinieks L. Vigners. Solists P. Pečerskis. Programā Sumans, Lists, Vagners. Sākums plkst. 20.

Rīgas kinoteātros sāk izrādīt un-garu jauno mākslas filmu «Uguns».

17. janvārī Jāņa Asara ielā 13 LVU doc. J. Dimana lekcija «Lenins — lielais revolucionārs un domātājs». Sākums plkst. 19.

18., 19., 20. janvārī Filharmonijas koncertzālē Leningradas estrādes mākslas meistaru koncerts. Sākums plkst. 20.

19. janvārī Fiziskās kultūras un sporta komitejas lektorijā, J. Alunāna ielā 5, lekcija «M. Solochova dzīve un darbs». Sākums plkst. 19.

Latvijas Padomju rakstnieku savienībā dzejas sekcijas sanākums. Iz-tirzās A. Krūklja dzeju krājumu «Dziesmas dzimtenei». Referenti E. Damburs un J. Plaudis. Sākums plkst. 16.

20. un 22. janvārī Latvijas Valsts konservatorijas zālē Komitasa vārdā nosauktā Armenijas PSR nopelniem bagātā kolektīva koncerts. Piedalās LPSR nopelniem bagātā māksliniece A. Ludina, A. Pile un V. Cirule. Programā Čaikovskis, Grīgs, Rachmaninovs. Sākums plkst. 20.

Padomju luga uz vācu skatuves

Turpinājums no 5. lopus puses

Iemācīties izprast un nodot skatītājam laikmetīgajās padomju lugās ietvertās idejas. Vācu teātra aktieri un režisori tādu pasaules uzskatu varēja izkalt vienīgi neatlaidīgā cīņā pret nacistiskās ideoloģijas atliekām, pret zemošanos izdaudzinātā «amerikaniskā dzīves veida» priekšā, kurš bija populārs reakcionārās vācu inteliģences aprindās. So aprindu pārstāvi, atteikdamies no visām labākajām, humanistiskajām vācu klasikas tradīcijām, sludina kosmopolitismu, mēģinādami novēlēt no sevis apvainojumu par sadarbību ar vācu imperialistiem savas zemes aplaupīšanā un, no otras puses, noslēpt savus revanša, iekarošanas centienus. Tādēļ liela nozīme bija virknē Austrumvācijas teātru 1948. un 1949. gadā sekmīgi iestudētajai Romašova lugai «Varenais spēks», jo tā palīdzēja atklāt kosmopolitisma ideju sapuvumu un reakcionārismu, parādīja vācu skatītājam jaunās padomju darba inteliģences pārstāvis.

Pēdējos trīs gados Vācijā izrādīts Lavreneva «Lūzums», Višņevska «Optimistiskās traģēdijas», Treneva «Lubova Jarovaļa» un citas lugas. So uzvedumu panākumi liecina par nopietnu uzlabošanu vācu teātra darbinieku apziņā, par vācu aktieru un režisoru kadru idejisko augšanu.

Lavreneva «Lūzums» 1947. un 1948. gadā izrādīts Veimārā, Drezdenē, Meiningenā, Berlīnē. Padomju kultūras namā, «Lūzumu» inscenēja pazīstamais progresīvais režisors Litens — teātra «Volksbühne» mākslinieciskais vadītājs. Luga guva lielus panākumus, kaut arī šeit vēl bija vērojami tie paši trūkumi, kas raksturīgi «Nemierīgā vecuma» uzvedumam, Litena uzvedumā Berlīnē nepietiekami spilgti izpaudās tā dziļā ticība revolūcijas idejām, kas pamudināja cilvēkus uz varonardarbību. Izrādēs palēninātais temps, liekās psiholoģiskās pauzes, tradicionālajā vācu sadzīvē dramai tuvē izpildījuma maniere traucēja pareizu luga idejisko traktējumu. Nepietiekami izteiksmīgi tika atrisinātas masu ainas, kas izrādē neguva nepieciešamo skanējumu. Bet

uzvedumā bija arī kas jauns. Veiksmīgs izrādījās matroža Goduna tēls, ko veidoja aktieris Francis Niklišs, rādīdams pievilcīgu jaunu, versmains enerģijas pārpilnu, par savas lietas taisnīgumu pārliecinātu cilvēku. Kapteina Berse-neva lomu interesanti tēloja Zatlērs. Sākumā pasvītrotis Berse-neva buržuaziskā aprobežotībā, aktieris pēc tam spēja pārliecināt parādīt viņa iekšējo cīņu un patieso pāreju revolūcijas nometnē.

Litena atsevišķie panākumi pilnīgi attīstījās, un nosacīja visu «Optimistiskās traģēdijas» uzvedumu, ko veica viens no labākajiem tagadējās Vācijas režisoriem un aktieriem Volfgangs Langhofs.

Sis uzvedums, kas 1948. gadā inscenēts uz Padomju kultūras nama skatuves Berlīnē un apbalvots ar Getes nacionālo premiju, izveidots kā monumentāls, gigantisks šķiru cīņas kvēlās elpas piesātināts skatuves mākslas darbs. Sevišķi veiksmīgas bija dzīvās, dinamiskās masu ainas. Sai izrādē Langhofs izvirzīja jaunus aktierus. Skatītāja uzmanību saistīja aktieris Šefers, kas temperamentīgi un patiesīgi tēloja Alekseju.

Nozīmīgs notikums Vācijas teātra dzīvē bija Treneva lugas «Lubova Jarovaļa» uzvedums, ko uz tā paša Padomju kultūras nama skatuves Berlīnē veica progresīvais režisors Rodenbergs.

Padomju lugu, kurās parādīti Oktobra, krievu revolūcijas dižie vēsturiskie notikumi, pieaugošā popularitāte un panākumi izsauca naidīgu šņākšanu un bailes fašistisko vācu teātra kritiķu rindās. Viens no viņiem, rūdītais reakcionārs Valters Karšs, kurš teātra recenzijas izmanto imperialistisku ideju sludināšanai un apmelojošiem uzbrukumiem pret PSRS, reakcionarajā vācu avīzē «Der Tagesspiegel» nosodīja luga «Lūzums» uzvedumu tikai tādēļ, ka tajā «pacel sarkano karogu un dzied «Internacionāli». Taču skatītāji nevēlvi nekādas uzmanības pārka-mo reakcionāro skribentu kauksana un parāda milzīgu interesi par uzvedumiem, kuros viņu priekšā patiesīgi un

cildeni atklājas padomju tautas cīņa par Lepina-Stalina lietas triumfu.

Dabiski, ka sevišķi interesi vācu skatītājos gūst tās padomju luga, kas vēlītās Vācijas iekšējā stāvokļa jautājumiem un visasokajām laikmetīgām starptautiskām problēmām, «Provincas gubernators», «Krievu jautājums», «Miera sala», «Lauva uz laukuma» no 1947. līdz 1949. gadam apstāigājušas Vācijas austrumu zonas teātrus un it visur guvušās dedzīgu publikas atsau-cību.

Brāļu Turu un Šeņina luga «Provincas gubernators» (vācu tulkojumā «Pulkvedis Kuzmins») pirmoreiz uz-vesta Berlīnes teātri «Am Schiffbauerdamm» 1947. gadā. Spilgtais un trāpī-gais personāžu raksturojums, viltus demokrātu un slepeno fašistu atmas-kojums, lūk, izrādes galvenās vērtības, kurās demokrātiski noskanotie skatītāji tūlīt prata novērtēt. Režisora Friča Vistena inscenētais uzvedums radīja vārenu iespaidu. Reakcionārie kritiķi un pēc rietumu okupācijas lielvalstu li-cencēm iznākošās pārkaime laikraksti mēģināja pārliecināt lasītājus, ka pulk-veža Kuzmina tēls ir idealizēts, ka tāds padomju virsnieks diezin vai dzīvē sa-stopams. Bet Vācijas tautai labi zināmi padomju kara administrācijas milzīgie nopelni Vācijas demokrācijā, tās saimnieciski politiskā un kulturalajā atdzimšana Lielo rūpniecība, uzņēmū-mu nodošana tautai, zemes reforma, vis-as izglītības sistēmas demokrātizācija, skolu un universitāšu materiālās bāzes paplašināšana, teātra ēku atjaunošana utt. utt. bija skatītājiem labākais pierādītušis padomju virsnieku tēla patie-sīgumam un padomju okupācijas poli-tikas attēlojumu pareizībai uzvedumā «Provincas gubernators». Teātri «Am Schiffbauerdamm» padomju koman-dants pulkvedis Kuzmins parādīti kā marķietisks, principiāls, ar Helu pierē-dzi un taktu apveltīts cilvēks. Viņš ir ārēji atturīgs, koncentrēts. Žesti — pla-ši, mazliet smagi, pat rausi. Bet aiz šī gausuma nojaušams Kuzmina kvēlais temperaments, kas negaidīti izlaužas gan balss skanā, gan skatienā, gan galvas pagriezienā. Kuzmina un Ditrča sarunas aina par padomju politikas

galvenajiem principiem Vācijas aus-trumu zonā, — ir viena no labākajām izrādēm, tā katreiz izsauc vētrināus aplausus.

Ne mazāku interesi Vācijā izsauku-si luga «Krievu jautājums», kas Berlīnē uzvesta progresīvajā Vācu teātri. Reakcionāri no rietumu zonas, kas glaimīgi kalpo saviem saimniekiem — angļiem un amerikāņiem, vēl ilgi pirms pirmizrādes uzskā nīknu cīņu pret šo uzvedumu. Cīņā lietoja līdzekļus, kas ļoti atgādina tos, kurus autors ap-zīmogojis savā lugā. No reakcionāro avižu lappusēm lējās melu un tenku strāums. Lieta nonāca līdz tam, ka dzeltenajā presē sāka parādīties pazi-nojumi par protestiem, kurus sakarā ar izrādīti kā izteikušas kaut kādas ofi-ciales personas. Kā vēlāk noskaidrojās, tas bija tikai rupji izdomājums, kura nolūks — iebaidīt teātra režisorus un aktierus. Bet nevienu iebaidīt neizdē-vās. Uzvedumu sagatavoja, parādīja skatītājiem, kas to sirsnīgi uzņēma.

Sis luga inscenējums ne tikai Ber-līnē, bet arī virknē citu Austrumvācijas teātru, 1948. gadā parādīja, kāda ievē-rojama uzlabošanās notikusi demokrā-tiskajos Vācijas teātros.

Piemēram, Drezdenes teātri uzvedū-mam bija politiska pamfleta raksturs. Seit nebija nevajadzīgu naturalistisku detaļu, lieku mākslīgu paužu, mēmo-ainu, Prasme izvirzīt galveno, noskaid-rēt luga temas nozīmi, izprast un pa-svītrot tās aktualitāti vācu skatītā-jam, pareizi izvietot idejiskos uzsva-ru — viss tas ir ne vien režisora, bet arī visa teātra kolektīva nopelns.

Ar lielam panākumiem noritēja divu citu padomju autoru lugu uzvedumi dažādās Austrumvācijas pilsētās. Skatītāji sirsnīgi uzņēma I. Erenburga lu-gu «Lauva uz laukuma» Berlīnē, Chemnicā, Jenā un citās pilsētās.

Daudzos teātros pašlaik gatavo Kor-neičuka «Makaru Dubravu», Virtas «Iznīcībai nolemto savvēstību» un virkni citu lugu.

Padomju lugu uzvedumi dod vā-cu aktieriem un režisoriem iespēju pamatīgāk uzasināt savus mākslinē-ciskos ieročus, tiem ir milzīga loma vi-nu mākslinieciskajā attīstībā. To var novērot, piemēram, pazīstamās vācu aktrises, tagadējās teātra vadītājas Sevrinā Lucijas Hefličas daiļrādē.

Agrāk L. Hefličai bija jāspēlē ne-jēdzīgās un dekadentiskās buržuazis-kās luga, kas nelāva uzplaukt vienas lieliskajam talantam. Darbs ar padom-jū dramaturģiju palīdzēja aktrisei gūt lielus daiļrades panākumus. Pirmoreiz pēc atgriešanās Vācijā no emigrācijas Hefliča uzstājās Rachmanova lugā «Nemierīgais vecums», kur viņa tēloja profesora Poležajeva sievu, Aktrise spē-ja lieliski parādīt stingrās un taisnīgās krievu sievietes, progresīva zinātnieka uzticamās dzīves biedres dvēseles cē-lumu un skaidrību. Nākamā loma, kuru Hefliča tēloja ar lieliem panākumiem, bija Vasa Železnova. Padomju drama-turģija palīdzēja aktrisei atbrīvoties no buržuaziskā teātra aprobežotības, I-dzīgi daudzliem citiem progresīviem vācu aktieriem viņa atrada padomju luga savas daiļrades attīstības avotu.

Padomju dramaturģijas milzīgo po-zitīvo ietekmi uz jaunās Vācijas teātra mākslu atzīmē viņa progresīvā prese valstī. Zurnāls «Sonntag» raksta: «Mū-su iepazīšanās ar padomju dramaturģ-iju bija negaidīta un pamācoša, tā taču mums bija gandrīz nepazīstama. Ar iz-brīnu mēs vērojām, kā padomju autoru rokās ikviens materiāls pārvērtās par laikmetīgu lugu ar asu un karevīgu virzību. Šajos sacerējumos valda skaid-ra perspektīva, pārliecināta un pabeigta pasaules aina. Līdzīgas domas var at-rast visos padomju teātrim veļtājos rakstos, bet tādu rakstu vācu avīzēs publicēti ne mazums.

Padomju lugu uzvedumi atklāj vācu skatītājam padomju cilvēka iekšējo pa-sauli. Tie māca, audzina, iedvesmo. Sis izrādes jau tapad dod jaunajam demokrātiskajam vācu teātrim nenovērtējamus ieguvumus un, nav nekādu ierobežosies uz jaunās Vācijas kultūras dzīvi.

I. Novodvorska